T.C
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ (TEFSİR) ANABİLİM DALI

VAHİY SÜRECİNDE E/M/N ve K/F/R KÖKLERİ ÜZERİNE SEMANTİK ÇALIŞMA

Yüksek Lisans Tezi

Hatice Nuray ŞAHİN

Ankara-2017

T.C
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ (TEFSİR) ANABİLİM DALI

VAHİY SÜRECİNDE E/M/N VE K/F/R KÖKLERİ ÜZERİNE SEMANTİK ÇALIŞMA

Yüksek Lisans Tezi

Hatice Nuray ŞAHİN

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Mesut OKUMUŞ

Ankara-2017

T. C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ (TEFSİR) ANABİLİM DALI

HATİCE NURAY ŞAHİN

VAHİY SÜRECİNDE E/M/N VE K/F/R KÖKLERİ ÜZERİNE SEMANTİK ÇALIŞMA

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mesut OKUMUŞ

Tez Jürisi Üyeleri:

Adı Soyadı:	**İmzası**
……	……
……	……

Sınav Tarihi

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim (……/……/2017)

Hatice Nuray Şahin

ÖNSÖZ

Allahü Teâla, Kur'an-ı Mübini, Hz. Peygamber'e ve Kur'an'ın ilk muhataplarına, kendi dilleriyle ve dillerinin özelliklerini kullanarak apaçık bir şekilde vahyetmiştir. Bu yüzden Sahabenin Kur'an'ı anlamama gibi bir sorunu olmamıştır. Ancak Hz. Muhammed'in vefatı, akabinde İslam Dininin Arap Yarımadasının sınırlarını aşması, ana dili Arapça olmayan toplumların İslam dinini benimsemeleri, Kur'an'ı anlama çabalarını geniş bir coğrafyaya yaymış, İslamı kabul eden toplumların neredeyse en temel dini meselesi haline gelmiştir. Bu meselenin aşılabilmesi için çeşitli ilimler ortaya konmuştur. Tefsir ilminin bünyesinde değerlendirebileceğimiz, Kur'an'ı başka dillere tercüme etme faaliyetleri de bu ihtiyaçtan doğmuştur. Bu faaliyetler bilindiği gibi Hz. Peygamber'in İranlı sahabe Selman'dan Fatiha Suresini Farsça'ya tercüme etmesini istemesi ile başlamıştır. Bu istek anadili Arapça olmayan toplumlara yapılacak tebliğ çalışmalarında uygulanacak yöntem açısından, daha sonra gelen nesillere bir örnek teşkil etmiştir. Selman Farisi ile başlayan bu çalışma günümüze kadar sürmüş ve hala da sürmektedir.

"E/M/N" ve "K/F/R" köklerinin vahiy sürecinin incelendiği bu tezde köklerin, Kutsal Metinlerdeki serüveni, tarihsel, kültürel, dinsel ve diğer sebeplerin etkisiyle her hangi bir değişime maruz kalıp kalmadıkları artsüremli ve eşsüremli semantik metod kullanılarak gösterilmeye çalışılmıştır. Bu çalışma yapılırken öncelikle Yahudi Kutsal Kitabı Tanakh'a ve Hristiyan Kutsal Kitabı İncil'e ve son olarak Kur'an'e müracaat edilmiştir. Ayrıca ayetlere müfessirlerin getirdiği yorumlar da incelenecektir.

Çalışmamın giriş bölümünde, Kur'an'ı ilk muhatapları gibi anlayabilmenin

önemi ve Kur'an çalışmalarına yeni bir boyut getiren artsüremli semantik metodun gerekliliği üzerinde durulmuştur. Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde "E/M/N" ve "K/F/R" kökleri Yahudi Kutsal Kitabında ele alınmış ve bu sebeple önce Tanakh sözlükleri ve modern İbranice sözlüklerde köklerin anlamları incelenmiş ve Kutsal Kitaptan örnekler verilmiştir. İkinci bölümde, Hristiyan Kutsal Kitabı incelenmiş, Yunanca ve Aramice (Süryanice) sözlüklerde köklere verilen anlamlar araştırılmış, Kanonik İncillerdeki kullanımları örnekler üzerinde gösterilmiştir. Üçüncü bölümde, Müslümanların kutsal kitabı Kur'an-ı Mübin'de köklerin izi sürülmüştür. Bu bağlamda, Kur'an sözlükleri, klasik ve günümüz Arapça sözlükleri incelenmiş, ayetler anlamlarına göre birer örnek üzerinde açıklanmıştır. Verilen ayetlerde geçen söz konusu köklere müfessirlerin yaptıkları yorumlardan yola çıkarak Yüce Yaratıcı'nın maksadı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Tez konumu belirleme aşamasından başlayarak, çalışmamın her safhasında, beni gayretlendiren, yönlendiren, yolumu aydınlatan, çok değerli bilim insanı, hocam merhum Prof. Dr. Salih Akdemir'e, Yüce Mevla'dan rahmet diliyorum. Hocamın vefatından sonra danışmanlığımı yürüten, bu zorlu aşamada bütün yoğunluğuna rağmen ilgisini ve zamanını esirgemeyen, yol göstericiliğiyle destekleyen değerli hocam Prof. Dr. Mesut Okumuş'a, kendilerinden ilim ve feyz aldığım çok değerli hocalarım Prof. Dr. Halis Albayrak, Prof. Dr. Ahmet Nedim Serinsu, Prof. Dr. Mehmet Akif Koç'a ve Yrd. Doç. Dr. Mürsel Ethem'e, çalışmam esnasında bana sabır gösteren maddi manevi desteğini esirgemeyen eşime ve sevgili çocuklarıma teşekkürü bir borç addederim.

Hatice Nuray ŞAHİN

ANKARA

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR……..……..X

GİRİŞ

A. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE ÖNEMİ …….....1

B. ARAŞTIRMANIN GAYESİ VE METODU…….....…….....4

C. KAYNAK DEĞERLENDİRMESİ…….....8

BİRİNCİ BÖLÜM

YAHUDİ KUTSAL KİTABINDA "E/M/N" ve "K/F/R" KÖKLERİ

1.1.TANAKH'TA "E/M/N" KÖKÜ…….....12

1.1.1."E/M/N" KÖKÜNÜN İBRANİCE SÖZLÜKLERDEKİ ANLAMLARI…..12

1.1.1.1."E/M/N" Kökünün Tanakh Sözlüklerindeki Anlamları…….12

1.1.1.2. "E/M/N" Kökünün Modern Sözlüklerdeki Anlamları……..14

1.1.2. "E/M/N" KÖKÜNÜN TANAKH'TA KULLANIMI…….14

1.1.2.1. "E/M/N" Kökünün Fiil Olarak Kullanımı…….…..14

1.1.2.2. מְהֵימַן Meheyman, Müheymin(Arapça)……....18

1.1.2.3. 'E/M/N" Kökünün Zarf Olarak Kullanımı…….…19

1.1.2.3.1. אָמְנָם (omnam) Gerçekten……19

1.1.2.4. “E/M/N” Kökünün Müzekker İsim Olarak Kullanımı……..19

1.1.2.4.1. אמון (emûn) Güvenilir, Sadık, İnanç……19

1.1.2.4.2. אמון (emûn) Sanatçı, Usta……20

1.1.2.4.3. אֹמֶן (omen) Sadakat 21

1.1.2.5.“E/MN” Kökünün Müennes İsim Olarak Kullanımı 21

1.1.2.5.1. אֱמָנָה (emânâ) Kesin Bir Anlaşma..... 21

1.1.2.5.2. אֱמוּנָה (emuna) Dürüst 22

1.1.2.6. “E/M/N” Kökünün “Âmin” Anlamında Kullanımı..... 22

1.1.2.6.1. אמן (âmen) Amin…….22

1.2. TANAKHTA “K/F/R” KÖKÜ……..23

1.2.1.“K/F/R” KÖKÜNÜN İBRANİCE SÖZLÜKLERDEKİ ANLAMLARI…….23

1.2.1.1. “K/F/R” Kökünün Tanakh Sözlüklerindeki Anlamları..... 24

1.2.1.2. “K/F/R” Kökünün Modern Sözlüklerdeki Anlamları 25

1.2.2 “K/F/R” Kökünün Tanakh’ta Kullanımı..... 26

1.2.2.1. “K/F/R” Kökünün Fiil Olarak Kullanımı..... 26

1.2.2.1.1. כפר (Kaphar) Örtmek, Ziftlemek,Keffaret, Bağışlamak……26

1.2.2.2. “K/F/R” Kökünün Müzekker İsim Olarak Kullanımı 28

1.2.2.2.1. כפר (kaphar) Köy 28

1.2.2.2.2. כפפר (kippur) Bağışlanma Günü 28

1.2.2.2.3. כפר (kopher) Bedel, Rüşvet, Zift, Kına Ağacı……...29

1.2.2.2.4. כפיר (kefir), Köy, Genç Aslan 30

1.2.2.3.“K/F/ R” Kökünün Müennes İsim Olarak Kullanımı 31

1.2.2.3.1. כפפרת (koperet) Bağışlanma Kapağı 31

İKİNCİ BÖLÜM

İNCİLLERDE “E/M/N” VE “K/F/R” KÖKLERİ

2.1. İNCİLLERDE “E/M/N” KÖKÜ…….33

2.1.1. İNCİL SÖZLÜKLERİNDE “E/M/N” KÖKÜ ..... ……33

2.1.1.1. Klasik Yunanca Sözlüklerde “E/M/N” Kökü……33

2.1.1.2. Modern Yunanca Sözlüklerde “E/M/N” Kökü 34

2.1.1.3. Süryanice Sözlüklerde “E/M/N” Kökü…….34

2.1.2. Yunanca İnciller’de Πιστεύω Kökünün Kullanımları……..…34

2.1.2.1. Πιστεύω Kökünün Fiil Olarak Kullanımı .... ……35

2.1.2.1.1. πιστεύω (Pisteuo) İnanmak …….35

2.1.2.2. Πιστεύω Kökünün Müzekker İsim Olarak Kullanımı ..... .36

2.1.2.2.1. πιστός (Pistos) ܡܗܝܡܢ Müheymina (Güvenilir)……...36

2.1.2.3. Πιστεύω Kökünün Müennes İsim Olarak Kullanımı……36

2.1.2.3.1. πίστις (πιστισ) ܗܝܡܢܘܬܐ Heymenuta (İman)…….…...36

2.1.2.4. ܐܡܝܢ (Âmen) Âmin 37

2.2. İNCİLLERDE “K/F/R” KÖKÜ……..38

2.2.1. KUTSAL KİTAP SÖZLÜKLERİNDE “K/F/R” KÖKÜ……....38

2.2.1.1. Klasik Yunanca Sözlüklerde “K/F/R” Kökü 38

2.2.1.2. Modern Yunanca Sözlüklerde “K/F/R” Kökü 39

2.2.1.3. Süryanice Sözlüklerde “K/F/R” Kökü 39

2.2.2. Yunanca İncillerde “K/F/R” Kökü……..40

2.2.2.1. “K/F/R” Kökünün Fiil Olarak Kullanımı (Ἀρνέομαι) .... ……40

2.2.2.1.1. Αρνεομαι (Arneomay) İnkâr……...40

2.2.2.1.2. Ἀπαρνέομαι (aparneomay) İnkâr etmek, Reddetmek ……40

2.2.2.2. “K/F/R” Kökünün İsim Olarak Kullanımı ..... ……41

2.2.2.2.1. Αχαριστους (akaristos) Nankör……...41

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KUR'AN-I KERİM'DE "E/M/N" VE "K/F/R" KÖKLERİ

3.1. KURAN'I KERİM'DE "E/M/N" KÖKÜ……...44

3.1.1. Arapça Sözlüklerde "E/M/N" Kökü…….....45

3.1.1.1. Klasik Sözlüklerde "E/M/N" Kökü……..…....45

3.1.1.2. Modern Sözlüklerde "E/M/N" Kökü…….49

3.1.1.3. Kuran-ı Kerim Sözlüklerinde "E/M/N" Kökü……..51

3.1.2. KUR'AN-I KERİM'DE "EMN" KÖKÜ VE TÜREVLERİ……...54

3.1.2.1. "E/M/N" Kökünün Fiil Olarak Kullanımı…….55

3.1.2.1.1.Güvenmek, Güven İçinde Olmak Anlamında:أَمِنَ ve Kendisine Güvenilen Anlamında: **اؤْتُمِنَ…**……55

3.1.2.1.2. Allah'a İman Etme Anlamında آمَنَ ب ……57

3.1.2.1.3. Güvenmek, Emanet Etmek Anlamında آمَنَ علي……..58

3.1.2.1.4. Güvenmek, Emanet Etmek Anlamında تَأْمَنَّ ……58

3.1.2.2. "E/M/N" Kökünün İsim Olarak Kullanımı……...58

3.1.2.2.1.Güven İçinde Olan Anlamında آمِنًا……..58

3.1.2.2.2. Emanet Anlamında: الأَمَانَةَ……..59

3.1.2.2.3. İman Anlamında إِيمَان……..60

3.1.2.2.4. Güvenilir Anlamında أَمِين ……..60

3.1.2.2.5. Güvenli Yer Anlamında مأمنه……..60

3.1.2.2.6. Emin Anlamında مَأْمُون……..61

3.1.2.2.7. İnanan Anlamında مُؤْمِن ……....61

3.2. KUR'AN-I KERİM'DE "K/F/R" KÖKÜ……...61

3.2.1. Arapça Sözlüklerde "K/F/R" Kökü…….....62

3.2.1.1. Klasik Sözlüklerde "K/F/R" Kökü……62

3.2.1.2. Modern Sözlüklerde "K/F/R" Kökü…….....63

3.2.1.3. Kuran-ı Kerim Sözlüklerinde "K/F/R" Kökü……....65

3.2.2. KUR'AN-I KERİM'DE "K/F/R" KÖKÜ VE TÜREVLERİ……68

3.2.2.1. "K/F/R" Kökünün Fiil Olarak Kullanımı…….....68

3.2.2.1.1. İnkâr Etmek Anlamında كَفَرَ ……68

3.2.2.1.2. Nankörlük Anlamında كَفَرَ……..69

3.2.2.1.3. Örtmek Anlamında كَفَّر ……..70

3.2.2.1.4. Nankörlük/İnkârcılık **مَا أَكْفَرَه** ……...72

3.2.2.2. "K/F/R" Kökünün İsim Olarak Kullanımı…….....72

3.2.2.2.1.Küfür, İnkâr Anlamında كُفْرٌ ……...72

3.2.2.2.2. Kâfir Anlamında كافر ……72

3.2.2.2.3. Çiftçiler Anlamında كُفَّار ……73

3.2.2.2.4. Kâfir Kadınlar كافرة ج كَوَافِر ……74

3.2.2.2.5. Nankör Anlamında: كَفُورٌ ……...75

3.2.2.2.6. Kefaret Anlamında كَفَّارَة ……....75

SONUÇ……76

KAYNAKÇA……81

ÖZET…….....88

ABSTRACT…….....90

KISALTMALAR

akt. : Aktaran

bkz. : Bakınız

c. : Cilt

çev. : Çeviren

h. : Hicrî

Hz. : Hazreti

M.Ö :Milattan Önce

M.S :Milattan Sonra

müe. : Müennes

müz. :Müzekker

ö. : Ölümü

s. : Sahife

S. : Sayı

a.s. : Aleyhisselam

muh. : Muhakkik

trsz. : Tarihsiz

vd. : ve diğerleri

Yay. : Yayınları

GİRİŞ

A. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE ÖNEMİ

Yüce Yaratıcı, her elçiyi hakikatleri açıkça anlatabilsin diye kendi milletinin dili ile gönderdiğini söyler.[1] Daha önce gönderilen bütün vahiyler gibi Kur'an da Hz. Muhammed'in içinde yaşadığı topluma ait ve açıkça anlaşılır bir dil olan Arapça[2] ile gönderilmiştir. Şayet ilahi mesaj başka bir dilde inmiş olsaydı, o toplumda yaşayanlar yabancı bir lisanı anlamadıklarını söyleyecekler ve vahye itiraz edeceklerdi. Fussilet Suresi, 5. ayette buyrulduğu gibi vahyi yalanlayanlar onu anlamadıkları için değil, sırf inatları ve inanmamaya şartlanmışlıkları yüzünden, ilahi metinle aralarına duvar örmüşler, Peygamberimize bizim kalplerimiz de kulaklarımız da bizi çağırdığın şeye kapalıdır diyerek inkâr yolunu tutmuşlardır. Hatta içlerinden birinin Kur'an-ı işittiğinde anlayacağından ve kesinlikle etkisinden kurtulamayacağını bildiklerinden birbirlerine Kur'an'ı dinlememelerini ve kuru gürültü yaparak orada bulunanların da dinlemelerini engellemelerini salık vermişlerdi.[3] Dolayısıyla kâfirlerin inanmamalarının sebebi vahyi anlamamaları değil ona karşı önyargılı olmalarıdır. Kısacası ister tasdiklesin, ister tasdiklemesin, Kur'an'ı işitenler mutlaka onu anlamışlardı.

İnananlar açısından Hz. Peygamberin sağlığında Kur'an'ı anlama sorunuyla karşılaşılmamıştı. Kur'an, inanç, ahlak, ibadet, insanlar arası ilişkiler, sosyal hayatın düzenlenmesi, diğer inanç gruplarıyla ilişkiler ve mücadeleler gibi konularda

[1] İbrahim Suresi, 14/4.
[2] Nahl Suresi, 16/103, Şuarâ Suresi, 26/195, Ahkaf Suresi, 46/12.
[3] Fussilet Suresi, 41/26.

muhataplarının ihtiyaçlarına cevaplar veriyor, öneriler ve öğütlerle yol gösteriyor, gerektiğinde muhatabını eleştiriyor, gerektiğinde de teselli ediyordu. Bir bakıma Allah, inananları her bakımdan yönlendiriyor ve onları somut bilgisel desteklerle geleceğe doğru taşıyordu. İlk muhataplar ve Kur'an arasındaki bu canlı iletişim kendi tarihsel, sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel şartları çerçevesinde Hz. Peygamber'in vefatına kadar sürmüştür.[4]

Peygamberin vefatıyla beraber Kur'an ve muhatapları arasındaki canlı bağlantı kesilmiş, geniş bir coğrafyaya yayılan ve ana dili Arapça olmayan Müslümanlar arasında, Kur'an'ı anlama sorunu ortaya çıkmıştır. Müslümanların kendi Kutsal kitaplarını en iyi ve doğru şekilde anlama arzuları, merkezinde Kur'an'ın olduğu birçok ilim dalının gelişmesine yol açmıştır. Önceleri herhangi bir sistematiği olmayan bu ilimler zaman içinde belirli esas ve usuller çerçevesinde gelişerek kuramsallık kazanmıştır. Bunlar başta tefsir olmak üzere, hadis, kelam, fıkıh gibi ilim dallarıdır. Kanaatimizce amacı ilahi mesajı anlamak olan bu ilimlerin hepsi tefsir parantezi içinde ele alınabilir. Zira tefsir, Arap diline ait dilsel, tarihsel, sosyal, ekonomik, kültürel özellikleri de dikkate alarak, Kur'an-ı anlama ve yorumlama çabalarının hepsidir. Bu sebeple bütün bu ilimlere vakıf olabilmek için Arap diline hâkim olmanın gerekli olduğunu bilen Müslümanlar, öncelikle Arap dilini öğrenmeye gayret etmişlerdir. Bu sebeple Peygamber (a.s)'in ilim öğrenme amacıyla seyahate çıkan birine, yüce Yaradan'ın Cennet yolunu kolaylaştıracağına dair sözünü şiar edinerek ilim seyahatleri yapmışlardır. Kur'ani ilimlerde temayüz etmiş şahısların halkalarına katılabilmek için uzun yollar katetmişlerdir.

[4] Halis Albayrak, Tarihin İçinden Kur'an'ı Algılamak, Şule Yayınları, İstanbul, 2011，s.58.

Dolayısıyla, Arap Dili, Kur'ani ilimlerin arasında baş sırayı almış, Kur'an ilmus-sarf, ilmul-meani, ilmul-luga gibi alt başlıklarla didik didik incelenmiştir. Bu bağlamda ana dili Arapça olmayan Müslümanların Kutsal Kitaplarını anlayabilmeleri için yapılan Kur'an-ı Kerim çevirileri, hayati önem taşımaktadır. Müslüman dil bilimciler kaynak metne en yakın ve en isabetli çevirileri yapabilmek için büyük gayret sarfetmişlerdir. Kur'an'ı anlama konusunda çok hassas davranmışlar, Kur'an'da geçen kelime ve deyimlerin o dönemdeki anlamlarını belirleyebilmek için ciddi çalışmalar yapmışlardır. Bu dönemde dilin bütün kurallarını ve inceliklerini tespit edebilmek maksadıyla birçok eser te'lif edilmiştir. Bu eserlerden günümüze kadar ulaşabilenleri kütüphane köşelerinde sessizce ilim ehli tarafından açığa çıkarılmayı beklemektedir. Burada önemle üzerinde durulması gereken konu Kur'an-ı Kerim üzerinde çalışma yapmak isteyen çağdaş araştırmacıların öncelikle ilmu'l-luga, ilmu'l-belağat, ilmu'l meani eserlerini kronolojik bir tasnife tabi tutmaları ve sözcüklerin Peygamber dönemindeki kullanım şekilleri ve anlamları üzerinde fikir sahibi olmaları gerektiğidir.

Furkan-ı Mübin, Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam'ın aynı İlahi kaynaktan neş'et ettiğine dair hiç bir şüpheye yer bırakmamaktadır. Birbirinin devam ve tamamlayıcısı olan kutsal kitaplar indirildikleri diller itibari ile de aynı aileye mensuptur. Bu sebeple Kur'an'ın dilsel terminolojisi, kutsal kitap terminolojisiyle benzeşmektedir. Kur'an sözcüklerinin asıl anlamları üzerinde çalışma yapan araştırmacıların, Sami dillerini, bir bütün olarak ele almaları ve karşılaştırmalı çalışmalar yapmalarının, alana katkısı büyük olacaktır. Ayrıca Sami dilleri arasında yapılan mukayeseli bir sözcük araştırması, kelime köklerinin tarihsel olarak geçirdiği değişimleri, anlam kaymalarını, anlam daralmalarını, anlam genişlemelerini ortaya

koyacaktır. Bu anlamda artsüremli ve eşsüremli semantik analizlerin, birlikte yapılması, Kur'an'ın doğru anlaşılmasına ve kavram kargaşalarının son bulmasına olanak sağlayacaktır.

Bu çalışmanın konusu iman ve küfür kavramlarının artsüremli ve eşsüremli semantik incelemesi olup, tezimizin adı "Vahiy Sürecinde E/M/N Ve K/F/R Kökleri Üzerine Semantik Çalışma" olarak belirlenmiştir.

B. ARAŞTIRMANIN GAYESİ VE METODU

Bu araştırmanın gayesi, bütün inanç sistemlerinin özü ve en önemli anahtar kelimeleri olan *iman ve küfür* kavramları ile bu kelimelere ait köklerin ilk ve asıl anlamlarının belirlenmesidir. Bu çerçevede söz konusu köklerin, Kur'an'ın inişinden önce Arap toplumunda sahip olduğu anlamları ile Kur'an'ın kelimelere yüklediği yeni anlamları tespit edilerek, zaman içinde köklerin bir anlam değişimine uğrayıp uğramadığı açığa çıkarılmaya çalışılacaktır.

Semantik sözcüğü, Yunanca olup, σημαντικός manidar, gizli anlamına gelmektedir.[5] Palmer'a göre ise semantik terimi İngiliz diline son zamanlarda girmiş, anlam çalışmalarını göstermek için kullanılan teknik bir terimdir.[6]

Semantik kelimesi, Türkçemize anlam bilim olarak geçmiştir.[7] Bu tanımdan yola çıkan Hüseyin Atay'a göre semantik, kelimeler ve önermelerin insanda

[5] Alfred Korzybski, *Science and Sanity America*, 1958, s.19, akt, Hüseyin Atay, *İslamı Yeniden Anlama*, Ankara, 2013, s. 300.
[6] F.R, Palmer, *Semantik, Yeni Bir anlam Bilim Projesi*, Kitabiyat, çev. Ramazan Ertürk, Ankara, 2001, *Giriş Bölümü*, s. 1.
[7] T.D.K, *Türkçe Sözlük*, Ankara, 2005, s. 1727.

oluşturduğu algı ve aralarındaki bağlantıyı ifade etmektedir ve Müslümanlarda olan belağat ilmi ile tanım ve kapsam açısından benzeşmektedir. Belagat da söylenen sözün anlamlarının, söylenen duruma uygunluğunu göstermektedir.[8] Semantik üzerine ilk çalışma yapan kişinin Michael Breal olduğu bilinmektedir. Michael Breal 1883 de yazdığı makalesinde, bu yeni ilmi şekillendirmiş ve ona *semantik* adını vermiştir.[9] Bununla beraber semantiğin birçok ilim dalı açısından tanımı yapılsa da henüz yeterince tanımlanmadığını söylemek gerekmektedir.

Araştırmacılar, artsüremli semantik metodu ile dilin geçmişten günümüze geçirmiş olduğu değişim süreçlerini, eşsüremli semantik metodu ile ise içinde bulunulan zaman içindeki durumlarını tetkik etme imkânına erişebilirler. Özellikle dini metinlerin doğru bir biçimde anlaşılabilmesi için, Kur'an'ın, toplumda daha önce kullanılan sözcüklerde ne gibi değişiklikler yaptığının, sözcüklere yeni anlamlar katıp katmadığının araştırılması gerekmektedir. Bunun için bu değişiklikleri izleyecek doğru anlam bilgisine ulaşmamazı sağlayacak sözlüklere ihtiyacımız olacaktır. Ancak elimizde istediğimiz nitelikte kapsamlı sözlükler bulunmamaktadır Bu yüzden bu alanda çalışan araştırmacıların artsüremli ve eşsüremli semantik yöntemleri bir arada kullanarak inceleme yapmaları elzemdir.[10]

Bilindiği gibi Sami Diller ailesi içinde bulunan diller Arapça, Akadça, Aramice ve İbranicedir. Bunlardan en eski ve Pro-Semitik'i en iyi bir şekilde yansıtan dil Arapçadır. Buna rağmen birkaç kitabe haricinde Kur'an'dan başka elimizde yazılı metin yoktur. Fakat diğer diller için bunu söyleyemeyiz. Akadça metinlerin tarihi M.Ö

[8] Hüseyin Atay, *İslamı Yeniden Anlama*, s. 301-302.
[9] Michel Breal, *Essai de Semantique*, 1897, Paris.
[10] Salih Akdemir, *Son Çağrı Kur'an*, Giriş, s. XIII.

2600 yıllarına kadar uzanmaktadır. Bu diller arasında vuku bulan ses değişimlerini bildiğimiz takdirde adı geçen dillerde geçen sözcüklerin ekseriyetinin Arapçada da olduğunu görürürüz. Binaenaleyh bu alanda yapılacak çalışmaların Akadca'ya kadar derinleştirilmesinin katkısı gözardı edilmemelidir.

Çalışmama konu olan "E/M/N" ve "K/F/R" kökleri Kutsal Kitaplarda ve Kur'an-ı Mübin'de çok önemli bir yere sahiptir. Asıl mesajı, Allah'a ve Rasullerine iman olan kutsal metinler için bu durum çok normal görünmektedir. Arapçadan Japoncaya ilk Kur'an'ı tercüme eden Japon dil bilimci ve filozof Toshikiko Izutsu, iman kavramının, İslam'daki ilahi kavramların ilki ve en önemlisi olduğunu söyler.[11] Aynı şekilde Izutsu, Kur'âni dünya görüşünün temel kavramsal yapısının oluşumunda gerçekten belirleyici bir rol oynayan kelimelere, Kur'an'ın anahtar kelimeleri adını verir. Bu kelimelerin en önemlilerinin 'Allah, İslam, iman, küfür, nebi, rasul' olduğunu da ilave eder. Bu açıdan Kur'an araştırmalarını bu perspektiften yürütecek bir semantikçinin işinin en önemli ve en zor kısmının ise her şeyden önce anahtar terimleri, toplamı büyük bir yer tutan diğer Kur'an kelimelerinden ayrı ve özel bir incelemeye tabi tutması gerektiğini belirtir."[12]

Nitekim Yüce Allah'ın (c.c) insanlığa rahmet, hidayet, hatırlatma, şifa, mutluluk menşei olarak indirdiği Kur'an, daha önceki vahiyleri tasdikleyici ve koruyucu olduğunu bizzat yine kendisi bildirmektedir. *(Maide Suresi, 5/48)*

Sami diller kelime yapısı, fiil çekimleri ve diğer dil özellikleri açısından

[11] Toshikiko Izutsu, *İslam Düşüncesinde İman Kavramı,* çev. Selahattin Ayaz, Pınar Yayınları, İstanbul, 1991, s. 7.
[12] Toshihiko Izutsu, *Kur'an'da Tanrı ve İnsan,* çev. Dr. Mehmet Kürşat Atalar, Pınar Yay., İstanbul, 2012, s. 52.

birbirleriyle yakın ilişkiler içindedir. Sami diller genel olarak üç harfli (sülasi) fiillerden oluşur. Bu kökler nadiren dörtlü ve beşli yapılarda da olabilmektedir. Sami dil ailesi içinde çalışma yapmak isteyen bir araştırmacının bu dillere vakıf olması ve diller arasındaki ses kayıplarını ve ses dönüşümlerini bilmesi gerekmektedir. Örneğin Arapçadaki ث harfi İbranicede ש (Ş), Süryanicede ܬ(tav) sesleri ile karşılanmaktadır. Mesela ثلاث kelimesi İbranicede שלש (şaloş) Süryanicede ise ܬܠܬ (tlat) olarak geçmektedir. Arapçadaki ص ض harfleri İbranice צ ile karşılanırken Süryanicede ܥ ayn harfi ile karşılanır. خ ذ ظ Arap haflerinin diğer dillerde karşılığı bulunmamaktadır. Bu dillerde و harfi yerine, ב (ב,ܒ) harfi kullanılır. غ harfi de Akadçada olmasına rağmen Süryanice ve İbranicede yoktur. Ayrıca araştırmacıların Sami diller ailesine mensup olan Arapça, İbranice ve Süryanicedeki fiil kalıplarını bilmesi elzemdir. Bu açıdan en zengin olan dil Arapçadır. Arapçada 15 tane olan fiil kalıbı, İbranicede 5, Süryanicede ise 6 tanedir.[13] Arapça fiil kalıplarından ancak 4 tanesi diğer dillerde karşılığını bulmuştur. Arapça diğerlerine göre morfoloji, sentaks ve kelime dağarcığı açısından daha zengindir.

Çalışmamıza konu olan köklerden ilki olan E/M/N Arapçada امن, İbranicede אמנ (Amen), Süryanicede ise ܗܝܡܢ (heymen); ikinci kök K/F/R ise Arapçada كفر, İbranicede כָּפַר (kapar), Süryanicede ise ܟܦܪ (koper) ile karşılanmaktadır.

Bu çalışmada yukarıda önemine atıf yaptığımız ve Kur'an ve İlahi Metinlerin anahtar terimlerden olan "E/M/N" ve "K/F/R" köklerini ilk kez bir Kur'an sözlüğü oluşturma çabası içinde olan merhum Prof. Dr. Salih Akdemir'in yol göstericiliğinde

[13] Akdemir, *Karşılaştırmalı Sami Dilleri Araştırmaları,* Yayımlanmamış Kitap, s.8

ve onun geliştirdiği semantik yöntemle araştırmaya gayret ettik. Zira tespitlerimize göre aynı zamanda Kutsal Kitapların da anahtar kelimeleri olan bu iki kökün, ortak anlam alanını gösterecek bir semantik inceleme bulunmamaktadır.

C. KAYNAK DEĞERLENDİRMESİ

Akdemir'in Sami dillerden nasıl yararlanılacağına dair geliştirdiği ve kendi sağlığında öğrencilerine birçok doktora ve yüksek lisans tezinde uygulatmış olduğu bu yöntem sayesinde Kur'an'deki bazı fiil kökleri ve sözcüklerin asıl anlamlarının tespit edilmesi sağlanmıştır. Biz de bu çalışmada Akdemir'in açtığı yolda onun ve öğrencilerinin ayak izlerini takip etmekteyiz.

İzutsu *İslam Düşüncesinde İman Kavramı* adlı eserinde *iman ve küfür* terimleriye ilgili geniş çaplı bir çalışma ortaya koymuş ve bu alanda çalışma yapmak isteyen araştırmacılara yol gösterici olmuştur. Ancak Izutsu'nun eserinde, kavramlar sadece İslam dini çerçevesinde ele alınmakta, kapsamlı semantik (artsüremli ve eşsüremli) bir kök analizine tabi tutulmamaktadır.

Ali Bulut tarafından 2002 tarihinde hazırlanan *Kur'an'da Emanet Kavramı* isimli bir yüksek lisans tezi bulunmaktadır. Bu tezde Bulut *emanet* kavramının Kur'an'daki mevcudiyetini ve ne anlama geldiğini tespit etmek amacıyla kelimeyi eşsüremli semantik yöntem kullanarak incelemiş ve alana büyük bir katkı sağlamıştır.[14] Daha sonra Z. Abidin Alptekin'in hazırladığı *Kur'an'da İman*

[14] Ali Bulut, *Kur'an'da Emanet Kavramı*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı Y. Lisans Tezi, Isparta, 2002.

Kavramının Semantik Analizi konulu bir tez bulunmaktadır. Alptekin'in de belirttiği gibi bu tez *iman* kavramının Kur'ân'da ele alınış konusuna yönelik sübjektif, nazari bir irdelenişinden başka bir şey değildir.[15] Bahsi geçen iki tezin de alanlarına sağladıkları katkı yadsınamaz. Ancak her iki araştırmacı da sadece eşsüremli semantik metodu kullanmış olup çalışmalarını Kur'an ve Arapça ile sınırlı tutmuşlardır. Araştırmanın yöntemi konusunda da bahsettiğimiz üzere bu çalışmada kökler eşsüremli ve artsüremli yöntemlerin bir arada kullanımıyla gerçekleştirilecektir.

[15] Zeynel Abidin Alptekin, *Kur'an'da İman Kavramının Semantik Analizi,* Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Y. Lisans Tezi, Van, 2009.

BİRİNCİ BÖLÜM

YAHUDİ KUTSAL KİTABINDA "E/M/N" VE "K/F/R" KÖKLERİ

Bu bölümde Ahd-i Atik (Eski Ahid) ve kısaca tercümeleri ile ilgili bir malumat verildikten sonra araştırmamıza konu olan köklerin Tanakh'ta izleri sürülecek olup, öncelikle İbranice sözlüklerden başlayarak Kutsal Kitap'tan örneklerle konu derinleştirilecektir. Tevrat ayetlerinin İbranice Metinleri ardından Türkçe ve Yunanca tercümelerine yer verilecektir. Bu aşamada Septuagint tercümesi ile Latince Vulgate tercümesi karşılaştırılarak en doğru anlama ulaşmaya çalışılacaktır.

Yahudiler kendi kutsal yazılarının bütününü tanımlamak için Tanakh sözcüğünü kullanmaktadırlar. Bu sözcük Ahd-i Atîk'i oluşturan üç esas bölümün baş harflerinin birleştirilmesi sonucu ortaya çıkmıştır, (*T*orah, *N*eviîm, *K*etuvîm). Ahd-i Atik'i oluşturan ilk bölüm olan Tevrat yani Torah *kanun, şeriat* anlamına gelmektedir. Yahudi inancına göre, bu şeriat inançlarının temelini oluşturur zira kelime kelime Yahve tarafından Hz. Mûsâ'ya vahyedilmiş ve hiç bozulmadan günümüze kadar gelmiştir. İkinci olarak Neviim (Peygamberler) bölümüdür. Bu bölümdeki kitapları peygamberlerin yazdığına inandıkları için bu ismi vermişlerdir. Ketuvim bölümü ise Mezmurlar (Zebur) ve Süleyman'ın özdeyişlerinden oluşmaktadır. İçinde İlahiler, edebiyat, bilgelik, tarihsel bilgiler barındırmaktadır.

Eski Ahid, Ezra, Daniel, Yeremya'nın bazı bölümleri, ayrıca Tekvîn, küçük bir kısmı haricinde İbranice yazılmış olan Kutsal bir kitaptır. Ancak daha sonraları Yahudiler, dış kültürlerin ve özellikle Aramice'nin etkisinde kalmışlardır. Özellikle M.Ö. 6. asırda Daniel ve Ezra Kitapları, Aramice yazılmıştır. Bu durum zaman içinde

Tevrat'ın tamamen Aramice'ye çevrilmesine kadar gitmiştir. Bu etkilerin izlerini Kutsal Kitap'ta kolayca görmek mümkündür. Yahudî bir peygamber olan Hz. İsa'nın mesajını Aramice sunmak zorunda kalması bu etkinin derecesini açıkça gözler önüne sermektedir.

Ancak daha sonra, Yunan kültürünün etkisinde kalan Yahudiler, Eski Ahid'i Yunanca'ya çevirmişlerdir. Ayrıca İbrânîce bilmeyen Yahudiler için Tevrat'ın Yunancaya tercüme edilmesi bir ihtiyaç olmuştu. Bu sebeple o dönemin kralı, yetmiş iki kişilik bir grubu İskenderiye'ye, Tevrat'ı Yunanca'ya tercüme etmeleri için göndermiştir. Yanlarında altın harflerle yazılmış bir Tevrat nüshası bulunan bu gurup tercüme işini yetmiş iki günlük bir süre zarfında tamamlamışlardır. Yetmişler çevirisi anlamına gelen Septuagint adını burdan almaktadır. Bu dönemde birçok Yunanca tercüme yapılmıştır. Ancak bu tercümeler arasında Septuagint muteber görülmüştür. Daha sonraları yaklaşık iki yüzyıl gibi bir süre zarfında diğer bölümleriyle kanonik olmayan bazı kitaplar tercüme edilmiştir. Şurası da bir gerçektir ki Yetmişler Tercümesi, Yahudilerin kullandıkları İbrânîce metin ile birebir örtüşmemektedir. Adı geçen bu tercümeye ait en eski nüshaların izleri, bizi M.S IV. Yüzyıla kadar götürür. Basılı ilk nüsha ise 1517'de İspanya'da neşredilendir.

Yunanca çevirilerin çevirisi mahiyetinde olan Latince tercümelerin tarihi daha öncelere uzanmaktadır. Fakat St. Jérome kaynak metinden tercüme etmenin daha doğru olacağını düşünerek, Ahd-i Atîk'i ilk defa M.S 405 de İbranice metinden Latinceye çevirmiştir. Bu tercüme Vulgate (yaygın) tercümesi olarak bilinmektedir.[16]

[16] Ömer Faruk Harman, *Diyanet İslam Ansiklopedisi,* İstanbul, 1988, c.I, s. 454-500

1.1. TANAKH'TA "E/M/N" KÖKÜ

Eski Ahit'te E/M/N kökünün izini sürerken önce sözlük anlamlarına, daha sonra da Eski Ahit'teki kullanımlarına bakılacaktır. Böylece söz konusu kökün sözlük anlamlarıyla Eski Ahit'teki kullanımları arasında nasıl bir uyum olduğu tespit edilerek kökün herhangi bir anlam değişikliğine ya da anlam kaymasına uğrayıp uğramadığı ortaya konulmuş olacaktır.

1.1.1."E/M/N" KÖKÜNÜN İBRANİCE SÖZLÜKLERDEKİ ANLAMLARI

"E/M/N" kökünün Eski Ahid'deki anlamlarına ve kullanımlarına geçmeden önce, söz konusu kökü, önce Tanakh sözlüklerinde incelemeye alınacaktır. Daha sonra günümüz sözlüklerinde kelimenin taşıdığı anlamlara bakılacaktır. Hem Tanakh hem de sözlükler arasında tarihsel süreç içinde bir anlam değişikliği olup olmadığı tespit edilmeye çalışılacaktır. Bu yöntem bu türden değişikliklerin daha kolay izlenmesine olanak sağlayacaktır.

1.1.1.1."E/M/N" Kökünün Tanakh Sözlüklerindeki Anlamları:

İncelediğimiz Tanakh sözlüklerinde "E/M/N" kökü ve müştakları şöyledir.

Qal Kalıbında

אמן (emn): destek olmak, tasdik etmek, sadık olmak, vefalı olmak, güvenilir olmak, onaylamak, büyütmek, beslemek, hizaya sokmak, düzenlemek.

אָמַן (âman): büyütmek, korumak, vasilik yapmak, desteklemek, dayanmak, katlanmak, kolla desteklemek, çocuk taşımak,

אָמָן (âmân) : usta, sanatçı,

אֹמֶן (oman): sadakat, güvenilirlik,

אֲמָנָה (amânâ) : anlaşma sözleşme (Arapça karşılığı أمانة),

אָמֵן (âmen): "sert katı", mecazi olarak da "sadık, vefalı, mümin ve güvenilir" anlamlara gelmektedir. Arapça karşılığı "أمين" dir. Yalın şekliyle kullanıldığında ise 'sadakat ve güvenilirlik' anlamlarında kullanılır.

אֹמֶן (omen) : sadakat, doğruluk,

אָמְנָם (amnam): omen kökünden gerçekten, aslında,

אָמְנָם כִּי (amnam ki): …doğrudur ki,

אֹמֵן (omen): çocuk taşıyan ve onu büyüten, gütmek,

אֹמֶנֶת (omenat): hemşire,

Niphal Kalıbında

נֶאֱמָן (niaman): kurulmuş olmak, güvenilir olmak, sağlamlaştırmak, biri tarafından bakılmak, korunmak, doğrulanmış, sadık olmak, devamlı olmak,

אֱמוּנָה (emuna) "أمان" kökünden: kesinlik, sertlik, güvenlik "أمان" sadakat, söz vermek, desteklemek, çocuğu kollarında taşımak anlamlarında tespit edilmiştir.[17]

אֵמֵן (emûn): eril isim , güven, bağlılık

אָמֵנָה (amnâ): Dişil isim olarak, 'büyüten, besleyen' anlamlarındadır. Zarf olarak kullanıldığında ise 'aslında, gerçekte' anlamlarına gelir. Zarf olarak kullanılan אֱמְנָם (umnam) da aynı manaya gelir.

אָמָן : sanatçı, artist.[18]

אֲמָנָה (amânâ):1-inanç, güven 2- Şam'ın ortasından geçen nehir.[19]

---

[17] Heinrich Friedrich, Wilhelm Gesenius, *Hebrew and Chaldee Lexicon to the Old Testament*, U.S.A. 1996, s. 58-59.
[18] William Gesenius, *A Hebrew and English Lexicon of The Old Testament,* Boston, 1936, s. 52-53.
[19] Marcus Jastrow, *Dictionary of Talmud Babli, Yerushalmi, Midrashic Literature and Targumim*, London, 1963, s. 77-78.

Hiphil Kalıbında

הֶאֱמִין (heemîn): Sağlam durmak, emin olmak, güvenmek, inanmak, iman etmek, olarak geçmektedir.

İsim olarak kullanıldığında da kök anlamına sadık kalınmaktadır. Kökten türeyen isimler 'babalık, destek, dayanak, kapı bekçisi, hemşire, antlaşma sözleşme' anlamlarında kullanılmıştır.

1.1.1.2. "E/M/N" Kökünün Modern Sözlüklerdeki Anlamları

Elieser Ben Yehuda tarafından hazırlanmış *Thesaurus Totius Hebraitatis et Veteris et Recentioris* günümüz İbranice sözlükleri arasında en kapsamlı sözlüklerden biridir. Bu sözlük başta olmak üzere incelediğimiz günümüz sözlüklerinde "E/M/N" kökünün asıl anlamı, 'eğitmek, terbiye etmek[20], büyütmek, beslemek, öğretmek,[21] sağlam olmak, sağlam yapmak, bağlamak,[22] sıkıca bağlanmak, inanmak, güvenmek, ayakta kalmak, durmak'[23] olarak tespit edilmiştir.

1.1.2. "E/M/N" KÖKÜNÜN TANAKH'TA KULLANIMI

Tanakh'ta 242 kere tekrarlanan "E/M/N" kökü kullanıldığı formlara göre sınıflandırılarak incelenecektir. Söz konusu olan kökün Tanakh'ta sırasıyla fiil, zarf, müzekker isim, müennes isim, özel isim ve yer ismi olarak kullanımları ele alınacak

[20] Elieser Ben Yehuda, *Thesaurus Totius Hebraitatis et Veteris et Recentioris*, Berlin, Schöneberg, 1910, s. 281-285.
[21] Haim Shachter, *The New Universal Hebrew English Dictionary*, Yavneh Publishing House, Tel-Aviv, 1960, c. I, s. 28.
[22] Karl Feyarabend, *Hebrew English Pocket Dictionary to the Old Testament*, Schöneberg, Germany, trsz, s. 20.
[23] Ernest Klein, *A Comprehensive Etymological Dictionary of the Hebrew Language*, New York, 1987, s. 225.

ve örneklendirilecektir.

1.1.2.1. "E/M/N" Kökünün Fiil Olarak Kullanımı

"E/M/N" kökünün fiil olarak kullanımlarıyla ilgili bilgiler aşağıda verilmiştir. Söz konusu kökün Tanakh'ta en çok kullanılan formu fiil formudur. Kök, kalıplarına (qal, niphal, hiphil) göre kategorize edilerek incelenecektir.

אמנ Amen [24]

İncelediğimiz 103 ayette kök (**אמנ Amen)** 109 defa geçmektedir. Kökün kalıplara göre anlam dağılımı şöyledir:

1-Qal kalıbında: אמנ :(emn) destek olmak, tasdik etmek, sadık, vefalı olmak, güvenilir olmak, onaylamak, büyütmek, beslemek,

2-Niphal Kalıbında: נֶאֱמָן (niamen): kurulmuş olmak, güvenilir olmak, sağlamlaştırmak, biri tarafından bakılmak, korunmak, doğrulanmış, sadık, devamlı olmak,

3-Hiphil Kalıbında: הֶאֱמִין (hiamen): Sağlam durmak, emin olmak, güvenmek, inanmak, iman etmek olarak geçmektedir.

4-İsim olarak: Babalık etmek, destek, dayanak, kapı bekçisi, hemşire, antlaşma sözleşme anlamlarında kullanılmıştır.

Aşağıda kökün, kalıplara göre aldığı anlamlara birer ayet örnek olarak verilmiştir. Ayetlerin önce İbranice metinlerine, sonra sırasıyla Türkçe, Yunanca Yetmişler çevirilerine yer verilmiştir.

[24] http://www.biblestudytools.com/lexicons/hebrew/kjv/aman.html

Qal Kalıbında Fiiller

1. Dadılık yapmak

Ruth 4.16

וַתִּקַּח נָעֳמִי אֶת-הַיֶּלֶד וַתָּשֶׁת֥הוּ בְחֵיקָהּ, וַתְּהִי-לוֹ **לְאֹמֶנֶת**.

Çocuğu alıp bağrına basan Naomi ve ona **dadılık** yaptı.

καὶ ἔλαβε Νωεμὶν τὸ παιδίον καὶ ἔθηκεν εἰς τὸν κόλπον αὐτῆς καὶ **ἐγενήθη** αὐτῷ εἰς τιθηνόν**.**

2. Babalık Yapmak

Yeşaya 49.23

וְהָיוּ מְלָכִים **אֹמְנֶיךְ**, וְשָׂרוֹתֵיהֶם מֵינִיקֹתָיִךְ

Size melikler **babalık** edecek, prensesler ise sütannelik.

καὶ **ἔσονται** βασιλεῖς τιθηνοί σου αἱ δὲ ἄρχουσαι τροφοί σου

3. Büyütmek

Esther 2.7

וַיְהִי **אֹמֵן** אֶת-הֲדַסָּה, הִיא אֶסְתֵּר בַּת-דֹּדוֹ--כִּי אֵין לָהּ,אָב וָאֵם;.

Dayısın kızı Hadassa'yı **büyütmüştü**. Ki o anne babasını kaybeden Ester idi.

καὶ ἦν τούτῳ παῖς **θρεπτή**, θυγάτηρ Ἀμιναδὰβ ἀδελφοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ ὄνομα αὐτῇ Ἐσθήρ

Hiphil Kalıbında Fiiller

1. Allah'a İman Etmek

Genesis 15.6

וְהֶאֱמִן, בַּיהוָה

O Yahva'ya **inandı.**

καὶ **ἐπίστευσεν** τῷ θεῷ,

Kökün Allah'a, peygamberlerine, meleklerine inanmak anlamlarında 'בּ' ile kullanıldığını görmekteyiz. Bu harf Arapçada ب harfi cerine karşılık gelmektedir. Ancak kök kutsal varlıklardan başkalarına inanmak, güvenmek anlamında kullanıldığında 'ל' harfi ceri ile kullanılmaktadır.

2. Sağdan gitmek, Sağa sapmak

Isaiah 30.21

Arapçada يمين anlamında kullanılan kelime İbranice de aynı formuyla karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu ayeti inceleyelim.

וְאָזְנֶיךָ תִּשְׁמַעְנָה דָבָר, מֵאַחֲרֶיךָ לֵאמֹר: זֶה הַדֶּרֶךְ לְכוּ בוֹ, כִּי **תַאֲמִינוּ** וְכִי תַשְׂמְאִילוּ.

Sağa veya sola **saptığınızda** ardınızdan, gitmeniz gereken yol budur diyen sözü kulaklarınız işitecek.

καὶ τὰ ὦτά σου ἀκούσονται τοὺς λόγους τῶν ὀπίσω σε πλανησάντων οἱ λέγοντες αὕτη ἡ ὁδός πορευθῶμεν ἐν αὐτῇ εἴτε **δεξιὰ** εἴτε ἀριστερά

Niphal Kalıbında Fiiller

1. Sadık Olmak

Numbers 12.7

לֹא-כֵן, עַבְדִּי מֹשֶׁה: בְּכָל-בֵּיתִי, **נֶאֱמָן** הוּ

Kulum Musa aynı değildir. Evimin her yerinde **sadıktır**.

οὐχ οὕτως ὁ θεράπων μου Μωυσῆς· ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ μου **πιστός** ἐστι·

2. Güvenilir

Deuteronomy 7.9

יָדַעְתָּ, כִּי-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא הָאֱלֹהִים: הָאֵל, **הַנֶּאֱמָן**

Yahva'nın Tanrınız olduğunu bilin ki, O **güvenilir** Tanrıdır.

καὶ γνώσῃ ὅτι Κύριος ὁ Θεός σου, οὗτος Θεὸς **πιστός,**

3. Sözü Yerine Getirmek

1 Kings 8.26

וְעַתָּה, אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל--יֵאָמֶן נָא, דבריך, אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ, לְעַבְדְּךָ דָּוִד אָבִי.

İsrail`in İlahı,  senin kulun olan babam Davut`a verdiğin sözleri **gerçekleştirmeni** istiyorum.

καὶ νῦν κύριε ὁ θεὸς Ισραηλ **πιστωθήτω** δὴ τὸ ῥῆμά σου τῷ Δαυιδ τῷ πατρί μου

1.1.2.2. מְהֵימַן Meheyman, Müheymin(Arapça) [25]

Aramice bir kelime olan "הימן/hymn" Daniel'de üç ayette müzekker isim kalıbında מְהֵימַן olarak geçmektedir. Güvenilir kişi anlamındadır. Bu sözcük üç dilde de aynı şekilde mevcuttur.

Güvenilir

Daniel 2.45

[25] http://www.biblestudytools.com/lexicons/hebrew/kjv/aman-aramaic.html

וְנַצִּיב חֶלְמָא, **וּמְהֵימַן** פִּשְׁרֵהּ.

Düş gerçek, yorumu da ***güvenilirdir*.**

καὶ ἀληθινὸν τὸ ἐνύπνιον καὶ **πιστὴ** ἡ σύγκρισις αὐτοῦ.

Diğerleri de Daniel 6.4 ve 6.23 de geçmektedir.

1.1.2.3. 'E/M/N" Kökünün Zarf Olarak Kullanımı

1.1.2.3.1. אָמְנָם (omnam) Gerçekten[26]

Bu kalıp da zarf olarak "aslında gerçekten, şüphesiz, kesinlikle" anlamlarında kullanılmıştır. 9 ayette geçmektedir. Bu sözcük üç değişik hareke ile karşımıza çıkmaktadır. אֲמְנָם (umnam) Tanakh'ta 5 defa geçmektedir. Aynı şekilde אָמְנָה (omnah) 2 defa kullanılmaktadır. Bu üç sözcük de aynı anlama gelmektedir.

Gerçekten

Job 9.2

אָמְנָם, יָדַעְתִּי כִי-כֵן; וּמַה-יִּצְדַּק אֱנוֹשׁ עִם-אֵל.

Tanrı`nın önünde insan nasıl haklı çıkabilir, **gerçekten** biliyorum,

επ' αληθειας οιδα οτι **ουτως** εστιν πως γαρ εσται δικαιος βροτος παρα κυριω

1.1.2.4. "E/M/N" Kökünün Müzekker İsim Olarak Kullanımı

1.1.2.4.1. אמון (emûn) Güvenilir, Sadık, İnanç[27]

Tanakh'ta "E/M/N" kökü müzekker isim olarak 'güvenilir, sadık' olarak

[26] http://www.biblestudytools.com/lexicons/hebrew/kjv/omnam.html
[27] http://www.biblestudytools.com/lexicons/hebrew/kjv/emuwn.html

geçmektedir. Bu şekilde 5 ayette geçmektedir.

Güvenilir

Proverbs 14.5

עֵד **אֱמוּנִים**, לֹא יְכַזֵּב; וְיָפִיחַ כְּזָבִים, עֵד שָׁקֶר

Güvenilir şahit yalan demez, Yalancı tanık ise yalan solur.

μαρτυς **πιστος** ου ψευδεται εκκαιει δε ψευδη μαρτυς αδικος

Emin

İsaiah 26.2

פִּתְחוּ, שְׁעָרִים; וְיָבֹא גוֹי-צַדִּיק, שֹׁמֵר **אֱמֻנִים**.

Açın şehrin kapılarını, Sadık millet, tehlikesiz **emin** olarak içeri girsin.

ανοιξατε πυλας εισελθατω λαος φυλασσων δικαιοσυνην και φυλασσων **αληθειαν**

1.1.2.4.2. אמון (emûn) Sanatçı, Usta[28]

Kökün bu şekilde kullanımı ‘sanatçı, usta’ anlamında 3 ayette geçmektedir. Müzekker isimdir.

Sanatçı, Usta אָמוֹן (amûn)

Örnek, Jeremiah 52.15

וְאֶת-הַנִּפְלִים אֲשֶׁר נָפְלוּ אֶל-מֶלֶךְ בָּבֶל, וְאֵת, יֶתֶר **הָאָמוֹן** הֶגְלָה, נְבוּזַרְאֲדָן רַב-טַבָּחִים.

Komutan Nebuzaradan fakirlerden bir kısmını, şehirde yaşayanları, Babil Kral’ının tarafına geçenleri ve **zanaatçıları** sürgün etti.

[28] http://www.biblestudytools.com/lexicons/hebrew/kjv/amown-3.html

Bu ayetin Yunanca septuagint çevirisine ulaşılamamıştır.

1.1.2.4.3. אֹמֶן (omen) Sadakat[29]

Kesin Bir Sadakat

Örnek, İsaiah 25.1

כִּי עָשִׂיתָ פֶּלֶא: עֵצוֹת מֵרָחֹק, **אֱמוּנָה אֹמֶן**.

(Ya Rab, Sen benim İlahımsın, Senin adını yüceltirim.) Çünkü eskiden beri söylediklerini tam bir sadakatle gerçekleştirdin.

οτι εποιησας θαυμαστα πραγματα βουλην αρχαιαν αληθινην **γενοιτο** κυριε

1.1.2.5."E/M/N" Kökünün Müennes İsim Olarak Kullanımı

"E/M/N" kökünün Tanakh'ta müennes isim olarak (אֱמֶנָה) "emin, kesin bir anlaşma, büyüten, besleyen, babalık etmek, dürüst, sadakat, gerçek, bağlılık, duvar süsü, sütun" anlamlarında kullanıldığını görmekteyiz.

1.1.2.5.1. אֱמֶנָה (emânâ) Kesin Bir Anlaşma[30]

Örnek, Nehemiah 9.38

וּבְכָל-זֹאת, אֲנַחְנוּ כֹּרְתִים **אֱמָנָה** וְכֹתְבִים; וְעַל, הֶחָתוּם, שָׂרֵינוּ לְוִיֵּנוּ, כֹּהֲנֵינוּ.

Bütün bu olanların yüzünden biz **kesin** yazılmış bir anlaşmayı İsrail ulusu olarak imzalıyoruz.

καὶ ἐν πᾶσι τούτοις ἡμεῖς διατιθέμεθα **πίστιν** καὶ γράφομεν,

[29] http://www.biblestudytools.com/lexicons/hebrew/kjv/omen.html
[30] http://www.biblestudytools.com/lexicons/hebrew/nas/amanah.html

1.1.2.5.2. אֱמוּנָה (emuna) Dürüst[31]

Bu şekilde 49 kere geçmektedir. Müennes isim formundadır.

Dürüst

2 Kings 12.15

וְלֹא יְחַשְּׁבוּ אֶת-הָאֲנָשִׁים, אֲשֶׁר יִתְּנוּ אֶת-הַכֶּסֶף עַל-יָדָם, לָתֵת, לְעֹשֵׂי הַמְּלָאכָה: כִּי **בֶאֱמֶנָה**, הֵם

Mabedde çalışan işçilere ücret ödemekle görevli olanlar o kadar **dürüst** insanlardı ki, onlara hiç birşey sorulmazdı.

οτι τοις **ποιουσιν** τα εργα δωσουσιν αυτο και εκραταιωσαν εν αυτω τον οικον κυριου

Hakikat

Jeremiah 5.3

יְהוָה, עֵינֶיךָ הֲלוֹא **לֶאֱמוּנָה**

Ey ilahım, gözlerin **hakikati** arıyor.

κυριε οι οφθαλμοι σου εις **πιστιν**

1.1.2.6. "E/M/N" *Kökünün 'Âmin' Anlamında Kullanımı*

1.1.2.6.1. אמן (âmen) Amin[32] *γενοιτο*

Kökün bu formu 24 ayette 27 defa 'âmin' anlamında kullanılmaktadır.

Örnek, Deuteronomy 27.16

אָרוּר, מַקֶּלָה אָבִיו וְאִמּוֹ; וְאָמַר כָּל-הָעָם, **אָמֵן**

[31]http://www.biblestudytools.com/lexicons/hebrew/nas/emuwnah.html
[32] http://www.biblestudytools.com/lexicons/hebrew/nas/amen.html

Anne, babasına saygısız olana lanet olsun! Bütün halk, **Amin**! diyecek.

Kelime Yunanca karşılığı "**γενοιτο**" dur.

επικαταρατος ο ατιμαζων πατερα αυτου η μητερα αυτου και ερουσιν πας ο λαος **γενοιτο**

1.2. TANAKHTA "K/F/R" KÖKÜ

"K/F/R" kökü Tanakh'ta toplamda 197 yerde kullanılmıştır. Fiil olarak 102, müzekker isim olarak 59, müennes isim olarak 36 defa geçmektedir. Genel olarak 'örtmek, arındırmak, bağışlamak, ziftlemek' anlamlarındadır. Kökün fiil kalıplarına göre aldığı anlamlar aşağıdadır.

Qal Kalıbında: örtmek, kaplamak, ziftlemek,

Piel Kalıbında: üstünü örtmek, huzura kavuşturmak, sakinleştirmek, yatıştırmak, barıştırmak, uzlaştırmak gönlünü almak, telâfi etmek, kefaret vermek, ödemek, yasal mezhepler tarafından günah çıkartmak.

Pual Kalıbında: üzeri örtülmek, kefareti ödenmek,

Hitpael Kalıbında: örtünmek.

1.2.1."K/F/R" KÖKÜNÜN İBRANİCE SÖZLÜKLERDEKİ ANLAMLARI

E/M/N de olduğu gibi K/F/R de araştırmaya İbranice sözlüklerden dolayısıyla önce Tanakh sözlüklerinden başlanacaktır. Sonrasında modern sözlüklere müracaat edilecektir.

1.2.1.1.“K/F/R” Kökünün Tanakh Sözlüklerindeki Anlamları

The KJV Old Testament Hebrew Lexicon isimli Brown, Driver, Briggs and Gesenius’un sözlüğünde “K/F/R” kökü genel olarak “kefaret, temizlenmek, barışmak, uzlaşmak, barıştırmak, uzlaştırmak, affetmek, bağışlamak, temizlemek, huzura kavuşturmak, biri için kefaret ödemek, merhametli, temizlenmiş, geçersiz kılmak, iptal etmek, yatıştırmak, sakinleştirmek, ertelemek, affetmek, ziftlemek” anlamlarında kullanılmıştır.[33]

Gsenius’un, sözlüğünde ise köke şu anlamlar verilmiştir.

Piel Kalıbında: Kök esas olarak Tanakh’ta piel kalıbında kullanılmıştır. Arapça karşılığı “كَفَّرَ” dır. **כפר (kipper):** örtmek, üstünü örtmek, üstünü kaplamak, ziftlemek, tüyle kaplamak, tüylü olmak, günahlarını örtmek, affetmek, günahını bağışlamak, yaralı ya da kızgın birini sakinleştirmek;

Pual Kalıbında: örtülmüş, yok edilmiş, cezasını çekme, kefaret verme, suçlu kimsenin yükünden kurtulması;

Hitpael Kalıbında: arınmak, temizlenmek;

Niphal Kalıbında: günahlarının cezasını çekmek, anlamlarında kullanılmıştır.

כָּפָר (kapar): köy, küçük köy, (habitatı koruduğu, örttüğü için bu isim verilmiştir) Nehemiah, 6.2’de כְּפִיר (kipor)un çoğul formu olan (בַּכְּפִירִים köyler) geçmektedir.

כִּפֻּרֶת (kipura): Sadece bağışlanma kutusu olarak kullanılır.

כֹּפָר (kopâr): köy, küçük köy, zift,

[33] http://www.biblestudytools.com/lexicons/hebrew/kjv/kaphar.html

כִּפֻּרִים (kipurîm), (çoğ.): Ödeme, borçtan kurtulma[34] olarak görülmektedir.

Marcus Jastrow'un hazırladığı *Dictionary of Talmud Babli* adlı sözlükte:

Qal Kalıbında:כָּפָר(kâpâr): 'Bağlamak, örtmek, üstünden köprü yapmak, silmek temizlemek, reddetmek, inkâr etmek, cehaletle gerçekleri örtmek' anlamlarında nesneye ב ile bağlanılır.

Örnek: הכופר **ב**מלוה : Allah'ın egemenliğini reddetmek,

Hiphil Kalıbında: הִכְפִּיר (hikpîr) : bağışlanma ve kefaret,

Piel Kalıbında: bağışlamak, affetmek, gönül almak, telafi etmek,

Hitpael ve Niphal Kalıplarında:

הִתְכַּפֵּר נִתְכַּפֵּר (hitkaffer nitkaffer) : 'kefareti ödenmek, affedilmek'[35] olarak kullanılmaktadır.

1.2.1.2. "K/F/R" Kökünün Modern Sözlüklerdeki Anlamları

İncelediğimiz modern İbranice sözlüklerde "K/F/R" köküne verilen kök anlam 'örtmek'tir. Ayrıca kök, inkâr etmek, telafi etmek, bağışlamak, cezasını çekmek, affetmek anlamlarına gelmektedir. İsim olarak da köy, telafi, fidye, kefaret, bağışlanma günü, kefaret, cezasını çekme, yaşlı, saygın, buz, genç aslan, red, ateizm, olarak geçmektedir. [36]

[34] Gesenius, *Geseniu's Hebrew – Chaldee Lexicon To the Old Testament,* s. 411-412.
[35] Marcus Jastrow, *Dictionary of Talmud Babli, Yerushalmi, Midrashic Literature and Targumim,* s. 661-662.
[36] Elieser Ben Yehuda, *Thesaurus Totius Hebraitatis et Veteris et Recentioris,* s. 2497-2501; Sachter, *The New Universal Hebrew English Dictionary,* Yavneh Publising House, *Tel Aviv, 1960,* s. 339-341; Karl Feyerabend, *Hebrew-English Pocket Dictionary to the Old Testament,* s.150.

1.2.2. "K/F/R" Kökünün Tanakh'ta Kullanımı

Tanakh sözlüklerinde kökün İbranice dil kalıplarına göre anlamlarını belirledikten sonra bu kısımda her bir fiil kalıbına göre ve kelimenin müzekker ve müennes isim olarak kullanımlarına birer örnek verilecektir. Bu örneklerin önce İbranice metinleri daha sonra Türkçe ve Yunanca tercümeleri gösterilecektir.

1.2.2.1."K/F/R" Kökünün Fiil Olarak Kullanımı

"K/F/R" kökü Tanakh'ta 94 ayette 102 defa geçmektedir. Kök genel olarak "örtmek, üstünü örtmek, bağışlamak, temizlemek, arındırmak, barıştırmak, ziftlemek, iptal etmek" anlamlarında kullanılmıştır.

Qal Kalıbında: ziftle örtmek, ziftle kaplamak,

Piel Kalıbında: "üstünü örtmek, telafi etmek, gönül almak, yatıştırmak, günahları bağışlamak, kefaret vermek, ödemek (günah),

Pual Kalıbında : "üstü örtülmek, bağışlanmak",

Hitpael Kalıbında : " örtünmek" olarak kullanılmıştır.

1.2.2.1.1.כפר (Kaphar) Örtmek, Ziftlemek, Keffaret, Bağışlamak, Bağışlanmak[37]

Kök qal, piel, pual ve hitpael kalıplarında kullanılmıştır. Sırasıyla kullanıldıkları anlamlara göre birer örnek vererek göstermeye çalışacağız. Kök qal kalıbında *ziftlemek, ziftle örtmek*; Piel kalıbında *üstünü örtmek, günahını bağışlamak, bağışlatmak*; Pual kalıbında, *üstünü örtmek, bağışlanma istemek*, Hitpeal kalıbında ise

[37] http://www.biblestudytools.com/lexicons/hebrew/kjv/kaphar.html

örtülmüş olmak anlamlarında kullanışmıştır.

Qal Kalıbında:

Ziftlemek,

Genesis 6.14

וְכָפַרְתָּ אֹתָהּ מִבַּיִת וּמִחוּץ, **בַּכֹּפֶר.**

İçerisini dışarısını **ziftle kapla**, içine odalar yap.

καὶ ἀσφαλτώσεις αὐτὴν ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν τῇ **ἀσφάλτ**

Piel Kalıbı

Bağışlamak, günahları örtmek

Psalm 78.38

לח וְהוּא רַחוּם, **יְכַפֵּר** עָוֹן-- וְלֹא-יַשְׁחִית:

Yine de İlah sevecendi, günahlarını **bağışlıyo*r***, onları yok etmiyordu;

αὐτὸς δέ ἐστιν **οἰκτίρμων** καὶ ἱλάσεται ταῖς ἁμαρτίαις αὐτῶν καὶ οὐ διαφθερεῖ

Pual Kalıbı

Bağışlanmak

İsaiah 6.7

הִנֵּה נָגַע זֶה עַל-שְׂפָתֶיךָ; וְסָר עֲוֹנֶךָ, וְחַטָּאתְךָ **תְּכֻפָּר.**

İşte bu ateş dudaklarına temas edince, **günahın bağışlandı.**

καὶ ἀφελεῖ τὰς ἀνομίας σου καὶ τὰς ἁμαρτίας σου **περικαθαριεῖ**

Hitpael Kalıbı

Bağışlanmak

1 Samuel 3.14

אִם-יִתְכַּפֵּר עֲוֹן בֵּית-עֵלִי, בְּזֶבַח וּבְמִנְחָה--עַד-עוֹלָם.

Eli'nin ailesinin günahı kurban ya da hediye ile dahi **affedilmeyecektir.**

ὤμοσα τῷ οἴκῳ Ηλι εἰ ἐξιλασθήσεται ἀδικία οἴκου Ηλι ἐν θυμιάματι καὶ **ἐν θυσίαις** ἕως αἰῶνος

1.2.2.2. "K/F/R" Kökünün Müzekker İsim Olarak Kullanımı

1.2.2.2.1. כפר (kaphar) Köy[38]

Köy

Song of Solomon 7.11

לְכָה דוֹדִי נֵצֵא הַשָּׂדֶה, נָלִינָה **בַּכְּפָרִים.**

Gel, sevgilim, kıra çıkalım, **Köylerde** geceleyelim.

εγω τω αδελφιδω μου και επ' εμε η **επιστροφη** αυτου

1.2.2.2.2. כפפר (kippur) Bağışlanma Günü[39]

Bağışlanma Günü

Leviticus 23.27

אַךְ בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה **יוֹם הַכִּפֻּרִים** הוּא

[38] http://www.biblestudytools.com/lexicons/hebrew/kjv/kaphar-2.html

[39] http://www.biblestudytools.com/lexicons/hebrew/kjv/kippur.html

Yedinci ayın onuncu günü günahların **bağışlanma günüdür.**

καὶ τῇ δεκάτῃ τοῦ μηνὸς τοῦ ἑβδόμου τούτου **ἡμέρα ἐξιλασμοῦ**

1.2.2.2.3. כפר (kopher)Bedel, Rüşvet, Zift, Kına Ağacı,[40]

Bedel

Exodus 30.12

כִּי תִשָּׂא אֶת-רֹאשׁ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל, לִפְקֻדֵיהֶם, וְנָתְנוּ אִישׁ **כֹּפֶר** נַפְשׁוֹ לַיהוָה, בִּפְקֹד אֹתָם.

İsraillilerin saydığında, herkes canına karşı **bedel** ödeyecektir

ἐὰν λάβῃς τὸν συλλογισμὸν τῶν υἱῶν Ισραηλ ἐν τῇ ἐπισκοπῇ αὐτῶν καὶ δώσουσιν ἕκαστος **λύτρα** τῆς ψυχῆς αὐτοῦ τῷ κυρίῳ

Aynı sözcük rüşvet anlamında da kullanılmaktadır.

Rüşvet

Amos 5.12

כִּי יָדַעְתִּי רַבִּים פִּשְׁעֵיכֶם, וַעֲצֻמִים חַטֹּאתֵיכֶם; צֹרְרֵי צַדִּיק לֹקְחֵי **כֹפֶר**, וְאֶבְיוֹנִים בַּשַּׁעַר הִטּוּ.

Çünkü isyanlarınızın çok, Günahlarınızın sayısız olduğunu biliyorum, Ey doğru kişiye baskı yapan, **Rüşvet** alan, Mahkemede mazlumun hakkını yiyenler!

Bu ayette zalimlerin, *rüşvet alanların*, zayıfları ezenlerin vay haline denmektedir.

Kına Ağacı

Song of Solomon 1.14

[40] http://www.biblestudytools.com/lexicons/hebrew/kjv/kopher.html

אֶשְׁכֹּל **הַכֹּפֶר** דּוֹדִי לִי, בְּכַרְמֵי עֵין גֶּדִי.

Kına ağacına örnek olarak yukarıdaki ayeti örnek verebiliriz. Mealen, sevgiliyi kına çiçeğine benzetmektedir.

1.2.2.2.4. כפיר (kefir) Köy, Genç Aslan[41]

Genç Aslan
Judges 14.5

וַיֵּרֶד שִׁמְשׁוֹן וְאָבִיו וְאִמּוֹ, תִּמְנָתָה; וַיָּבֹאוּ, עַד-כַּרְמֵי תִמְנָתָה, וְהִנֵּה **כְפִיר** אֲרָיוֹת, שֹׁאֵג לִקְרָאתוֹ.

Timna bahçelerine ulaştıklarında, **genç bir aslan** kükreyerek Şimşon'un karşısına dikildi.

καὶ κατέβη Σαμψων καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἰς Θαμναθα καὶ ἦλθεν ἕως τοῦ ἀμπελῶνος Θαμναθα καὶ ἰδοὺ **σκύμνος λέοντος** ὠρυόμενος εἰς συνάντησιν αὐτοῦ

Köy

Nehemiah 6.2

לְכָה וְנִוָּעֲדָה יַחְדָּו **בַּכְּפִירִים** בְּבִקְעַת אוֹנוֹ

Ono vadisindeki **köylerden** birinde buluşalım.

İbranice de köy anlamına gelen aynı kökten gelen iki sözcük bulunmaktadır. Bunlardan ilki yukarıda geçtiği üzere כפר (kaphar), diğeri de כפיר (kefir) dir.

[41] http://www.biblestudytools.com/lexicons/hebrew/kjv/kephiyr.html

1.2.2.3. “K/F/ R” Kökünün Müennes İsim Olarak Kullanımı

1.2.2.3.1. כפפרת (koperet) Bağışlanma Kapağı[42]

Bağışlanma Kapağı

Exodus 30.6

וְנָתַתָּה אֹתוֹ לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת, אֲשֶׁר עַל-אֲרֹן הָעֵדֻת--לִפְנֵי **הַכַּפֹּרֶת,** אֲשֶׁר עַל-הָעֵדֻת, אֲשֶׁר אִוָּעֵד לְךָ, שָׁמָּה.

Kurbanı Antlaşma Sandığı'nın karşısındaki örtünün, sandığın üstündeki **Bağışlanma Kapağı**'nın önüne, seninle konuşacağım yere koy.

και θησεις αυτο απεναντι του καταπετασματος του οντος επι της **κιβωτου** *των* μαρτυριων εν οις γνωσθησομαι σοι εκειθεν

Tevrata göre Bağışlanma Kapağı *Yahva'nın Musa ile görüştüğü ve konuştuğu yerdir. Rivayete göre bu kapak saf altından yapılmıştır. Sandık ise akasya ağacından mamüldür. Her ikisi de Yahudilikte kutsal addedilen nesnelerdir.*

[42] http://www.biblestudytools.com/lexicons/hebrew/kjv/kapporeth.html

İKİNCİ BÖLÜM

İNCİLLERDE "E/M/N" VE "K/F/R" KÖKLERİ

İlk yazılı kaynakları M.Ö 2000 yıllarının başına kadar uzanan Aramice'nin tarih sahnesine çıkması M.Ö. 9. yüzyılı bulmaktadır. Aramice M.Ö. 6. yüzyıldan itibaren Pers İmparatorluğu'nun resmi dili haline gelmiş ve artık Yahudiler hem konuşma hem de yazı dili olarak Aramice'yi kullanmaya başlamışlardır. Hatta Aramice'nin Yahudiler üstündeki etkisi ile Tevrat, Aramice'ye çevrilmek zorunda kalmıştır.[43] Hz. İsa'nın Yahudi bir ailede büyüdüğü, dolayısılya Yahudilerin benimsemiş olduğu Aramice dilini kullandığı ve mesajlarını Aramice ilettiği bilinmektedir. Ancak Hz.İsa'nın vefatından sonra dünyanın dört bir tarafına sürülen havarilerce İsa'nın sözleri önce Yunanca'ya daha sonra da Latince'ye aktarılmıştır. Hristiyan dünyasının en eski İncil nüshaları Hz. İsa'nın vefatından sonra Havarilerce yazılan Yunanca nüshalardır. Hâlbuki Hz. İsa'nın Aramice yaptığı tebliğin tam anlamıyla değerlendirilip anlaşılabilmesi için vahyin Peygamber'in ana dilinde yazılması ve korunması gerekmekteydi. Ancak Hristiyanların elinde böyle bir nüsha bulunmamaktadır. [44]

Bu bölümde İlahi Dinlerin olmazsa olmazı iman ve küfür kavramları Hrıstiyan Kutsal Kitabında araştırılacaktır. Bu sebeple kökler öncelikle Kutsal Kitap sözlüklerine sonra modern Yunanca sözlüklere ve en son olarak da Süryanice sözlüklere müracaat edilerek anlam haritası bulunmaya çalışılacaktır. Akabinde Yunanca İncillerde köklerin kullanımları tespit edilerek birer örnek ile açıklanacaktır.

[43] Akdemir, *Karşılaştırmalı Sami Dilleri Araştırmaları*, s. 12-13.
[44] Kuzgun, *Dört İncil'in Yazılması Derlenmesi Muhtevası Farklılıkları ve Çelişkileri*, s. 137-138.

2.1. İNCİLLERDE "E/M/N" KÖKÜ

Sami diller genel olarak üç kök harflidir. İstisna da olsa dört harfli ve hatta beş harfli kelimeler bulunabilmektedir Araştırmamıza konu olan "E/M/N" kökü, Süryanice'de ܗܡܝܢ (heymen) olarak geçmektedir. Kelime bu şekliyle üç dilde de mevcuttur. Sami diller arasındaki tarihsel, dini ve coğrafi yakınlığı düşünürsek bu, hiç de yadırganacak bir durum değildir. Kur'an'da Haşr Suresi 23. Ayette Halık-ı zül-Celal olan Allah, kendisinin الْمُهَيْمِنُ (koruyup gözeten) olduğunu bizlere bildirmektedir. Kökün İbranice anlamı da Aramice anlamına uygunluk arzetmektedir.

Kanonik İnciller'de 118 ayette 127 defa, bütün İncillerde ise 220 ayette 248 defa geçmektedir. Kök anlamı "inanmak, iman etmek"tir.

2.1.1. KUTSAL KİTAP SÖZLÜKLERİNDE "E/M/N" KÖKÜ

2.1.1.1. Klasik Yunanca Sözlüklerde "E/M/N" Kökü

İncelediğimiz Kutsal Kitap Sözlüklerinde "E/M/N" kökünün "πιστεύω (pisteuo)" ve türevleri ile karşılandığını görmekteyiz. Bu sözlüklerde köke, (πιστεύω), inanmak, saygıyla güvenmek, dayanmak, güven vermek; πιστικός (pistikos), güvenilir, inanılır, hakiki, öz, gerçek, katkısız, saf; πίστις (pistis), inanç, güvence, iman, teminat, gerçek; πιστός (pistos) güvenilir, çabuk inanan, emin; πιστοόμαι (pistoomay) sıkı sıkıya inanmak, bağlanmak anlamları verilmiştir.[45]

[45] James, Strong, *Greek Dictionary of the New Testament*, Albany, USA, 1997, s. 380; Barclay M, Newman, *A Concise Greek Dictionary of the New Testament*, Newyork, 1971, s. 143.

2.1.1.2. Modern Yunanca Sözlüklerde "E/M/N" Kökü

Yunanca modern sözlüklerde yaptığımız incelemeye göre, πιστεύω kökü "inanmak, iman etmek, güvenmek, itimad etmek" anlamlarında kullanılmıştır. Kökün türevlerinde de asıl kök anlamına sadık kalınmıştır.[46]

2.1.1.3. Süryanice Sözlüklerde "E/M/N" Kökü

"E/M/N" kökünün Süryanice sözlüklerde tespit ettiğimiz anlamları şöyledir.

ܗܝܡܢ (heymen): inandı, güvendi,

ܗܝܡܢܐ (heymene): güven, itimad, kredi, inanma,

ܡܗܝܡܢܐ (müheymina): inanan (müe.), ܡܗܝܡܢ (müheymin): inanan, mümin,

ܗܝܡܢܐ (heymena(h): inanç,

ܗܝܡܢܘܬܐ (heymenuta) : iman, inanç.[47]

2.1.2. Yunanca İnciller'de "Πιστεύω" Kökünün Kullanımları

Daha önce de bahsi geçtiği üzere, elimizde bulunan ilk İncil nüshaları Yunanca'dır ve bu nüshalar Süryanice (Aramice)'ye daha sonra çevrilmişlerdir. Bu sebeple bu bölümde Yunanca İnciller incelenerek, "E/M/N" köküne karşılık gelen "πιστεύω" (Pisteuo) ve türevleri örneklerle ortaya konulacaktır. Sırasıyla önce ayetin

[46] Dr. Suat Sinanoğlu, *Yunanca-Türkçe Sözlük*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1953, s. 214.
[47] Carolo Brockelmann, *Lexicon Syriacum*, 1928, s. 175; R.Payne Smith, *Thesaurus Syriacus*, Oxford, 1878, s. 959-961, J.P.M, *Supplement,* Oxford, 1927, s. 100; J, Louis-Costaz, *Syriac-French-English-Arabic Dictionary*, Beyrut, s. 77; Hasan Bar Bahlul, *Syriac Lexicon*, Paris, 1901, s. 311; Toma Audo, *Treasure of the Syriac Language*, s. 231; Manna, *Chaldean Arabic Dictionary*, Beyrut, 1975, s. 86. Edmundi Castelli, *Lexicon Syriacum, Germany*, 1178, s. 222.

Yunanca metni, Türkçe ve Süryanice tercümelerine yer verilecekir.

2.1.2.1. "Πιστεύω" Kökünün Fiil Olarak Kullanımı

2.1.2.1.1. πιστεύω (Pisteuo) İnanmak[48]

Araştırmamıza konu olan "πιστεύω"" kökü, Dört İncil'de fiil olarak 118 ayette, 127 defa; bütün İncillerde ise toplam olarak 220 ayette 248 defa geçmektedir. Bu da bize "πιστεύω" nun, "emn" kökünün tek karşılığı olarak kullanıldığını göstermektedir.

Örnek: Matthew 21.32

ἦλθεν γὰρ Ἰωάνης πρὸς ὑμᾶς ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης, καὶ οὐκ **ἐπιστεύσατε** αὐτῷ· οἱ δὲ τελῶναι καὶ αἱ πόρναι **ἐπίστευσαν** αὐτῷ· ὑμεῖς δὲ ἰδόντες οὐδὲ μετεμελήθητε ὕστερο ν τοῦ **πιστεῦσαι** αὐτῷ.

Yahya size doğru yolu göstermeye geldi. Ona **inanmadınız**. Hâlbuki vergi toplayıcılar ve düşkün kadınlar **inandılar**. Bundan sonra dahi pişman olup **inanmadınız.**

2.1.2.2. "Πιστεύω" Kökünün Müzekker İsim Olarak Kullanımı

2.1.2.2.1. πιστός (Pistos) ܗܰܡܺܝܢ Müheymina (Güvenilir) [49]

Söz konusu olan kök, sıfat olarak, Matthew'de 3, Luke'da 5, John'da 1 defa geçmektedir. Bütün İnciller'de toplamda 62 defa geçmektedir. "Güvenilir, sadık,

[48] http://www.biblestudytools.com/lexicons/greek/kjv/pisteuo.html
[49] http://www.biblestudytools.com/lexicons/greek/kjv/pistos.html

doğru, inanan, güvenen, Allah'a inanan, emin" anlamlarında sıfat olarak kullanılmıştır.

Güvenilir

Matthew 24.45

τις αρα εστιν ο **πιστος** δουλος και φρονιμος ον κατεστησεν ο κυριος επι της οικετειας αυτου του δουναι αυτοις την τροφην εν καιρω ?

Efendinin, çalışanlarına zamanında yemek vermek için görevlendirdiği **güvenilir** ve zeki köle kimdir?

ܡܰܢ ܗܽܘ ܗܳܝ ܥܰܒܕܳܐ ܗܰܡܺܝܢܳܐ ܘܚܰܟܺܝܡܳܐ ܕܩܳܒܺܝܠ ܡܪܳܝܹܗ ܥܰܠ ܒܰܝܬܹܗ ܕܢܶܬܠ ܠܗܽܘܢ ܒܙܰܒܢܳܐ ܠܰܚܡܳܐ

2.1.2.3. "Πιστεύω" Kökünün Müennes İsim Olarak Kullanımı

2.1.2.3.1. πίστις (pistis) ܗܰܝܡܢܘܬܳܐ Heymenuta, (iman) [50]

Bu kelime Matthew'de 8, Mark'da 5, Luke'da 11 defa geçmektedir. Bütün İncillerde 228 ayette 244 defa geçmektedir. 'Sadakat, güven, iman, inanç, güvence, teminat' anlamlarında kullanılmıştır.

İman

Matthew 8.10

ακουσας δε ο ιησους εθαυμασεν και ειπεν τοις ακολουθουσιν αμην λεγω υμιν παρ ουδενι τοσαυτην **πιστιν** εν τω ισραηλ ευρον

[50] http://www.biblestudytools.com/lexicons/greek/kjv/pistis.html

İsa, duyduğu bu kelimeleri çok beğendi. Peşinden takip edenlere "gerçeğini söylemek gerekirse İsrail'de bu şekilde **iman etmiş** olan birine rastlamadım" dedi.

ܘܐܡܪ ܠܗܘܢ ܒܫܪܪܐ ܐܡܪ ܐܝܟ ܕܐܢ ܐܝܬ ܠܝ ܠܡܐܡܪ ܠܟܘܢ ܒܝܫܪܝܠ ܠܐ ܫܟܚܬ ܗܝܡܢܘܬܐ ܫܪܝܪܬܐ ܐܦ ܥܠ ܚܕ ܡܢ ܐܢܫ

"İman" kelimesi Yunanca'da **(πίστις pistis),** Aramice'de (**ܗܝܡܢܘܬܐ heymenuta**), Latince'de **(fidem),** İngilizce'de ise **(faith)** olarak karşılanmaktadır.

2.1.2.4. ܐܡܝܢ (Âmen) Âmin[51]

"E/M/N" kökünün Süryanice'de "hymn" kökü ile karşılandığını belirtmiştik. Âmin anlamında, (emyn ܐܡܝܢ) olarak kullanılmaktadır. Bu kelime özellikle üç İlahi dinin de aynı kaynaktan neşet ettiğinin delili gibidir. Zira hem dilsel hem de dini terminoloji açısından üç dilde ve üç dinde de birebir aynıdır. Âmin sözcüğü İbranice, Aramice, Yunanca, Latince, İngilizce ve hatta birçok dile olduğu gibi geçmiştir.

Aramice söz konusu olduğunda ܐܡܝܢ sözcüğü, konuşmanın başında olduğunda '*gerçekten, doğrusu, emin'*, sonunda kullanıldığında ise *âmin* anlamına gelmektedir. Matthew'de 31, Mark'da 13, Luke'da 6, John'da 25 kez geçmektedir. Bütün İncillerde ise toplamda 103 ayette 129 defa zikredilmiştir.

Matthew 10.23

Doğrusu, ܐܡܝܢ

οταν δε διωκωσιν υμας εν τη πολει ταυτη φευγετε εις την ετεραν **αμην** γαρ λεγω υμιν

[51] http://www.biblestudytools.com/lexicons/greek/nas/amen.html

ου μη τελεσητε τας πολεις του ισραηλ εως ελθη ο υιος του ανθρωπου.

ܟܕ ܠܐ ܢܓܡܪ ܒܗܝ ܒ ܡܬܝ ܐܢܫܐ ܠܐ ܡܛܠ ܕܐܢ ܐܡܪ ܐܢܐ ܠܟܘܢ ܫܪܝܪܐ ܕܐܬܐ ܒܪ ܐܢܫܐ ܐܠܐ ܥܕ ܕܢܦܠ ܒܗ ܒܪ ܐܢܫܐ ܒܡܠܟܘܬܗ

Bir şehirde size kötü davranıldığında diğerine sığının. Size **doğrusunu** diyecek olursam, Âdemoğlu gelene dek İsraildeki şehirlerin hepsini gezmeyeceksiniz.

ܡܬܝ şeklinde 69 defa geçmektedir.. ܡܬܝ̈ formunu ise 9 defa görmekteyiz.

2.2. İNCİLLERDE “K/F/R” KÖKÜ

Araştırmamızın ikinci kökü olan K/F/R, Süryanice’de (K/P/R) olarak geçmektedir. Çünkü Arapçadaki f sesi diğer sami dillerinde p sesi ile ifade edilmektedir. Kanonik İnciller’de toplamda 45 ayette, 46 defa fiil olarak, 2 defa da isim olarak geçmektedir. Bu kısımda da önce Kutsal Kitap sözlüklerine daha sonra günümüz Yunanca ve Süryanice sözlüklere müracaat edilecektir. Sözlük araştırmasından sonra Yunanca İnciller incelenecek, ayetlerin Süryanice ve Türkçe tercümelerine yer verilecektir.

2.2.1. KUTSAL KİTAP SÖZLÜKLERİNDE “K/F/R” KÖKÜ

2.2.1.1. Klasik Yunanca Sözlüklerde “K/F/R” Kökü

Klasik Yunanca sözlüklerde köke şu anlamlar verilmiştir. Bu sözlükler arasında bir tezat bulunmamaktadır.

Ἀρνέομαι: İnkâr etmek, reddetmek,

Ἄχάριστος: nankör,

Άπαρνέομαι: inkâr etmek, reddetmek, vazgeçmek,

James Strong'un hazırladığı, *Greek Dictionary of the New Testament* sözlüğünde de aynı anlamları görmekteyiz.[52]

2.2.1.2. Modern Yunanca Sözlüklerde "K/F/R" Kökü

İncelediğimiz modern Yunanca sözlüklerde "Άρνέομαι" köküne inkâr etmek, reddetmek anlamları verilmiştir.[53]

2.2.1.3. Süryanice Sözlüklerde "K/F/R" Kökü

koper (كفر) ܟܦܪ

Filin kök anlamı, William Jenning'in *Lexcion to the Syriac New Testament* adlı eserinde verilmiştir. Bu sözlüğe göre kökün anlamı 'örtmek, gizlemek'tir.[54]

Carolo Brockelmann'ın, *Lexcion Syriacum* adlı sözlüğünde köke 'cezasını çekmek, kefaret vermek, telafi etmek, ödemek, temizlemek, arındırmak, iyileştirmek' anlamlarını vermiştir.[55] Ayrıca R. Payne Smith'in *Thesaurus Syriacus* adlı sözlüğünde köke 'inanmamak, inkâr etmek'; Aphel babında (ܐܟܦܝ) 'birini inkâra zorlamak' anlamları verilmiştir.[56]

Ethpael Babında 'silinmek', isim olarak ise "küçük köy, nankör, şükürsüz"

---

[52] Newman, *a.g.e*, s. 25, s. 30, s. 83; Strong, *a.g.e*, s. 50, s. 67, s. 83.
[53] Collins, *Collins English-Greek Dictionary*, Glaskow, 1997, s. 204, s. 661.
[54] William Jenning, *Lexcion to the Syriac New Testament*, Oxford, 1926, s. 104.
[55] Brockelmann, *Lexcion Syriacum*, s. 340; S, J, Louis-Costaz, *Syriac-French-English-Arabic Dictionary*, s. 160, (http://dukhrana.com/lexicon/search.php)
[56] J.Payne Smith, *A Compendious Syriac*, s. 223; Hasan Bar Bahlul, a.g.e, s. 455. (http://dukhrana.com/lexicon/search.php)

anlamında kullanılmaktadır. Nadiren de özel isim olarak kullanılmıştır. “Capernaum Nahum” Peygamberin köyü (Coper Nahum)’u buna örnek olarak verebiliriz. [57]

2.2.2. Yunanca İncillerde “K/F/R” Kökü

2.2.2.1. “K/F/R” Kökünün Fiil Olarak Kullanımı

Kök, 4 büyük İncil’de 13 defa geçmektedir. “İnkâr etmek, reddetmek, kabul etmemek” anlamlarında kullanılmıştır. Tüm İncillerde ise toplamda 30 ayette, 33 defa geçmektedir. Yunanca “Ἀρνέομαι-(Arneomay)” kökünün türevleri örnekler üzerinde gösterilecektir.

2.2.2.1.1. Αρνεομαι (Arneomay) İnkâr[58]

Αρνεομαι: İnkâr Etmek

Matthew 10.33

ὅστις δ᾽ἂν ἀρνήσηταί με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, **ἀρνήσομαι** κἀγὼ αὐτὸν ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.

Toplum önünde beni reddedeni, yücelerde olan Babamın önünde ben de **reddedeceğim**.

ܗܝ ܕܢܟܦܢܝ ܒܗ ܩܕܡ ܒܢܝ ܐܢܫܐ ܐܦ ܐܢܐ ܐܟܦܢ ܒܗ ܩܕܡ ܐܒܝ ܕܒܫܡܝܐ

2.2.2.1.2. Ἀπαρνέομαι (aparneomay) İnkâr etmek, Reddetmek[59]

Kök bu şekliyle dört İncil’de 13 defa “inkâr etmek” anlamında (Aphel babında) kullanılmışır. Bu kökün Aramice karşılığı ise “K/P/R” ve türevleridir. Aşağıdaki

[57] R.Payne Smith, *Thesaurus Syriacus*, *s. 1797,* (http://dukhrana.com/lexicon/search.php*).*
[58] http://www.biblestudytools.com/lexicons/greek/nas/arneomai.html
[59] http://www.biblestudytools.com/lexicons/greek/kjv/aparneomai.html

ayette (ܐܦܟܪ , ekpur) olarak geçmektedir.

ܐܦܟܪ İnkar Etmek

Matthew 26.34

ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς• ἀμὴν λέγω σοι ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ νυκτὶ πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι τρὶς **ἀπαρνήσῃ** με.

İsa sana gerçeği söyleyeyim "geceleyin horozlar ötmeden önce beni üç defa **reddedeceksin***"dedi.*

ܬ ܐܦܟܪ ܠܝ ܫܠܫ ܙܒܢܝܢ ܩܕܡ ܕܬܩܪܐ ܬܪܢܓܘܠܐ ܒܗ ܠܠܝܐ ܗܕܐ ܐܢ ܠܐ ܬܐ ܠܝ ܫܒܥ ܙܒܢܝܢ ܐܢ ܠܐ ܬܐ

2.2.2.2. "K/F/R"Kökünün İsim Olarak Kullanımı

2.2.2.2.1. Αχαριστους (akaristos) Nankör[60]

Αχαριστους kelimesinin Yunanca İnciller'de, biri Luke'da, diğeri 2 Timothy'de olmak üzere iki kere geçtiğini görmekteyiz. Süryanice karşılığı ܟܦܪ *kapura* olan kökün, İngilizce karşılığı ise 'şükürsüz, nankör' anlamlarına gelen 'unthankful' kelimesidir.

Luke 6.35

καὶ ἔσεσθε υἱοὶ ὑψίστου, ὅτι αὐτὸς χρηστός ἐστιν ἐπὶ τοὺς **ἀχαρίστους** καὶ πονηρούς.

Yücelerin Yücesi'nin çocukları olacaksınız. Çünkü O, **nankör** ve kötü davranan

[60] http://www.biblestudytools.com/lexicons/greek/kjv/acharistos.html

kişilere karşı iyi kalplidir.

- ﺑﻴﻚ ﻣﺴﺘﻘﻴﻢ ﻭﻟﻜﻦ ﺍﻟﻤﺴﻠﻤﻴﻦ ﻣﻦ ﻣﺨﺎﻓﻮﻥ ﻣﻦ ﺍﻟﻤﺴﻠﻤﻴﻦ ﺍﻟﻤﺘﺴﺎﻣﺤﻴﻦ ﻣﻊ

ﺍﻟﻤﺴﻠﻤﻴﻦ ﻭﻟﻜﻦ ﻟﻴﺲ ﻟﻬﻢ ﻣﻦ ﺍﻟﻤﺴﻠﻤﻴﻦ ﻭﻟﻜﻦ ﺍﻟﻤﺴﻠﻤﻴﻦ ﻣﻦ ﺍﻟﻤﺴﻠﻤﻴﻦ ﺍﻟﻤﺘﺴﺎﻣﺤﻴﻦ ﻣﻊ

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KUR'AN-I KERİM'DE "EMN"VE "K/F/R" KÖKLERİ

İslam dininin merkezinde olan iman ve küfür kavramları dinin adeta belkemiğini oluşturmakta, bütün yaşam döngüsü bu iki kavramın etrafında gerçekleşmektedir. Yüce Yaradanın âlemleri ve yarattıklarını sınava tabi tutmasının nirengi noktası budur. Âlemlerin Yaratıcısı, iman edip iyi işler yapanları cennetiyle mükâfatlandıracağını müjdelerken, aksi durumda bulunanları, cehennemi ile korkutmaktadır. Bu sebeple bir Müslümanın kurtuluşu onun imanına bağlıdır. İmanı topyekün ele alan ilahi mesajın gereği olarak bir Müslüman, Allah'a, meleklerine, peygamberlerine, kitaplarına, ahiret gününe toptan inanmak mecburiyetindedir. Bunu hem diliyle söyleyip hem de kalbiyle de ikrar etmelidir. İmansız amelin de bir faydasının olamayacağını Muhammed Suresi 9. ayette ve Tevbe suresi 17. ayette Yüce Allah (c.c) kullarına bildirmektedir. Âdemoğlu önce iman edecek sonra da Rabbinin emir ve yasaklarından sorumlu olacaktır. Kişinin ancak imanından sonra yaptıklarının nazarı İlahide bir kıymeti olacaktır. İmanın tam zıddı olan küfür ise insanın mü'min olabilme şartlarından birini dahi ihlal ettiğinde gerçekleşir yani kâfir olur. Kısacası bu iki kavram kulun Yaratıcısı ile ilişkisini ortaya koyan iki temel kavramdır.

Genel bir çerçevesini verdiğimiz bu kavramlar Kur'an-ı Mübin'de semantik açıdan incelemeye tabi tutulacak, cahiliye devri Arapçasındaki anlamları ve sonrasında İslamın kavramlara yüklediği yeni anlamların olup olmadığı araştırılacaktır. Bunun için sırasıyla, ilk dönem klasik Arapça sözlüklerine, modern sözlüklere ve Kur'an sözlüklerine müracaat edilerek köklerin asıl anlamlarına

ulaşmaya gayret edilecektir. Bu arada cahiliye şiirinden de kesitler verilecektir. Sözlük araştırması sonrasında söz konusu köklerin Kur'an-Mübin'de geçtiği ayetler tespit edilerek değişik kullanım formları örneklendirilecek ve mealleri verilecektir. Kur'an'da "E/M/N" ve "K/F/R" kökleri ve türevleri aktarıldıktan sonra, tefsir kaynakları arasında önemli yere sahip olan eserlerde, bu iki köke yüklenen anlamlar ve yorumlar araştırılacaktır. Söz konusu köklerin geçtiği tüm ayetlerin çokluğu sebebiyle, ayetler kullanım biçimine ve anlamlarına göre kategorize edilerek birer örnek verilecektir.

Bilindiği gibi tefsir alanında yapılan çalışmaların hepsinin amacı Allah'ın sözlerinin O'nun iradesine uygun olarak anlaşılmasına yardımcı olmaktır.[61] Bu sebeple müfessirlerin yorumları çalışmamızı zenginleştirecek, sözcüklere verilen anlamların daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Erken dönem, hicri 2. Asra uazanıp Mukatil b. Süleyman'dan (ö. 150/767) günümüz müfessirlerine kadar uzanan bir yelpazede liste başı tefsir eserlerine müracaat edilecektir.

3.1. KURAN'I KERİM'DE "E/M/N" KÖKÜ

Öncelikle araştırmamıza konu olan Kur'anî iki kökten biri olan E/M/N kökü Arapça sözlüklerde araştırılacak daha sonra ayetler mercek altına alınacak meallerine ve müfessirleri yorumlarına yer verilecektir.

[61] Mesut Okumuş, *Kur'anın Felsefî Okunuşu İbn Sîna Örneği*, Araştırma Yay., Ankara, 2003, Önsöz.

3.1.1. Arapça Sözlüklerde "E/M/N" Kökü

Furkan-ı Mübin'in Arap dili ile nazil olması hasebiyle Kur'an çerçevesinde gerçekleştirilecek bir araştırma için yapılacak ilk şey Arapça sözlüklere bakmak olacaktır. Bu bağlamda bu çalışmada önce klasik ve modern sözlüklere daha sonra ise Kur'an sözlüklerine müracaat edilecektir.

3.1.1.1. Klasik Sözlüklerde "E/M/N" Kökü

İncelediğimiz klasik Arapça sözlüklerde "E/M/N" kökünün أمِنَ يَئمَن أمْناً asıl anlamı "güvende olmak, emin olmak", olarak tespit edilmiştir.[62] İf'al babında ise آمن بالشئ inandı, doğruladı, anlamına gelmektedir. Söz konusu kökün türevleri aşağıda verilmiştir.

İman إيمان

el-Ezherî'ye (ö.h.370) göre dilbilimciler ve diğer ilim adamları iman kelimesinin "tasdik" anlamına geldiği konusunda ittifak etmişlerdir. İbn Manzur'a (ö.h.711) göre ise iman, küfrün (inkâr) zıddıdır. el-Ezherî kendi görüşünü teyid etmek için farklı ayetler ve yorumlar getirmektedir. Bunlardan biri Yusuf Suresi, 17. ayettir.

وَمَا أَنتَ **بِمُؤْمِنٍ** لَّنَا وَلَوْ كُنَّا صَادِقِينَ

[62] Ebu Abdurrahman el-Halil b. Ahmed el-Ferahidî**,** *Kitabu'l Ayn*, Darul Kütübi'l Ilmiyye, Beyrut, *2003, s.90; Ebu* Mansur Muhammed b. Ahmed el-Ezheri, *Tehzibu'l-Luğa,* ed-Darul Mısriyyetü li't Te'lifi ve't Tercüme, Mısır, 1964, c. XV, s. 510; Ebu'l Hüseyn Ahmed İbn Faris İbn Zekeriyya, *Mu'cemu Mekayisu'l-Luğa,* Lübnan, 2001, c. I, s. 133-135; Ebu'l Hasan Ali b. İsmail el Mürsi İbn Sîde, *el-Muhkem ve'l-Muhitu'l A'zam,* Beyrut, 2000, c. X, s. 492.

Söylediklerimiz gerçek de olsa yine de bize inanmayacaksın.

el-Ezherî, müfessirlerin ayette geçen "bimu'minin" kelimesinin "(bimusaddık) yani, tasdiklemek, onaylamak" anlamına geldiğini ve bu konuda âlimlerin ihtilafa düşmemiş olduklarını aktarmaktadır.[63] Zeccac'a göre ise "iman" boyun eğişin bir göstergesi, Hz. Muhammed (a.s)'e indirilen şeriatin kabulü ve kalb ile tasdikidir. Kim bu hal üzere olursa tartışmasız ve şüphesiz mü'min ve müslimdir dolayısıyla bütün farzlardan sorumludur. Sa'leb'e göre ise *mü'min* kalb ile tasdik eden, *müslim* ise dil ile söyleyendir. Yine Zeccac'a göre, Allah'a inanan kişinin vasfı, Allah'ın sevabını uman ve azabından korkan olmalıdır.[64]

el-Ezheri **mü'min** kelimesinin Allah'ın isimlerinden bir isim aynı zamanda Allah'ın sıfatlarından bir sıfat olduğunu da söylemektedir. İlm ehlinden bir kısmı "*Nitekim O kuluna vaad ettiği sevabı vermede güvenilir birisidir."dedi.*[65] Diğer bir gruba göre ise,

'Çünkü O kendi evliya kullarını azaptan koruyan, onlara zulüm etmeyendir.' demiştir.

Güven اَمن

Huveydira[66] bir beytinde **اَمن** kelimesini güven anlamında kullanmıştır.

ونقي **بآمن** مالنا أحسابنا ونجر في الهيجا الرماح وندعي

[63] el-Ezherî, *a.g.e*, c. XV, s. 150.
[64] İbn Sîde, *a.g.e,* c. X, s. 493.
[65] İbn-i Manzur, *Lisanul Arap,* Daru'l Kütübi'l Ilmiyye, Beyrut, 2003, c. I, *أمن*, s. 21-27.
[66] Kutbe b. Evs b. Muhassin b. Cervel el-Mazinî el-Fezzarî el-Katafanî (ö.h. 5.) Cahiliye şairlerinden olup muhadramundandır. (Peygamber döneminde yaşayıp O'nu göremeyenler) el-Hâdira veya el-Huveydira olarak bilinir. Ölümünden sonra şiirlerini Muhammed b. Abbas el-Yezidî Divanı adı altında toplamıştır. http://al-hakawati.net/arabic/civilizations/diwanindex1a21.pdf

Malımızı güvenle temizleriz, savaşta bize ün kazandıran isimlerle mızrak atarız.[67]

Emîn أمين

"Güçlü, kuvvetine güvenilir, emîn olunan" anlamındadır.

Âmin آمين

Allah'ın isimlerinden biridir. Zeccac Fatiha Suresi okunduktan sonra "âmin" ifadesine dikkatleri çekerek bu kelimenin iki türlü okunuşunun var olduğunu söylemektedir:

a) Elif'i kısa okuyarak
b) Elif'i uzatarak

Elifin uzun okunduğunda "Allahım kabul et" demektir. Yine Mücahid'ten gelen bir rivayete göre "âmin" kelimesi Allah'ın isimlerinden bir isimdir.

Ebu Hüreyre'den: Peygamber (a.s) Efendimiz, '*Âmin âlemlerin Rabbi olan Allah mümin kullarını mühürlemiştir'* buyurmuştur. Ebu Bekr (r.a) bu hadisi şerifi, Allah mümin kullarını belalar ve afetlere karşı mühürlemiş, yani onları bela ve afetlerden korumuştur, şeklinde açıklamıştır.[68]

Emanet: اَلْأَمَانَةُ

إنَّ عرضنا***الأمانة*** علي السماوات والأرض

Ahzap Suresi 72. ayette de zikredilen "el-emânetü" kelimesi "Allah'ın

[67] İbn-i Manzur, *a.g.e*, c. I, s. 21-27.
[68] İbn-i Manzur, *a.g.e*, c. I, s. 21-27.

kullarına farz kıldığı şeyler" anlamındadır. Emanet kelimesi 'hıyanet' kelimesinin zıttıdır. İbni Abbas ve Said b. Cübeyr'den naklediğine göre ise 'Emanet Allah'ın kullarına farz kıldığı feraizdir' demişlerdir[69].

Kendisine Güvenilen Kişi مَأمُون

آمن fiilinden ism-i mef'ul kalıbındadır. Kendisine güvenilen kişi anlamındadır. [70]

Çok Güvenilir أُمّان

Mübalağalı ism-i fail kalıbıdır. A'şâ bir şiirinde şöyle der:

وَلَقَد شَهِدْتُ التّاجِرَ **الْأُمّان** مَوْرُودا

Şarabı dökülen güvenilir tacir gördüm.

Eman İstedi أستأمنَ

Zemahşeri'ye (ö.h.538) göre وأستأمنَ الحربيّ şeklinde kullanıldığında "izin vermek ve daru'l-islama güven içinde girmek" anlamına gelir.

اِستجارَ ودخل دار الإسلام مستأمناً

Bir emir korkan birisine "لك الأمان" ifadesini kullanırsa "قَدْ آمَنْتُكَ" yani "senin güvencenim" anlamına gelir.[71]

[69] Taberi, a.g.e, Sure-i Ahzab, c.19, s. 201-204.
[70] İbn Sîde, *a.g.e*, c. X, s. 492.
[71] İbn-i Manzur, *a.g.e*, c. I, s. 21-27.

3.1.1.2. Modern Sözlüklerde “E/M/N” Kökü

İncelediğimiz modern sözlüklerde köke verilen ilk anlam, korkudan emin olmadır.[72] *el-Müncid fi’l-Luğati ve’l-Edebi ve’l-Ulûm* adlı *sözlükte,* fiilin kökü üç şekilde gelmektedir. Birincisi; يَأْمَن *(*أَمِنَ -*)* masdar ise أَمْنًا و أَمَنًا وأَمَانًا وأَمَنَةً şeklindedir. Kökün bu formuna verilen ilk anlam “*اطمأن*” yani “emin olma, kesin olarak bilme, birine güvenme, inanma”dır. İkinci olarak, bu kök “ أَمَنَ ـِ ” şeklindedir. Bu kalıpta kökün ilk anlamı “وثق به اركن اليه” yani “birisine güvendi” ve “birisine dayanıp itimat etti” şeklindedir. Üçüncü şekli ise أَمُنَ ـُ formudur ki, ‘hıyanetin zıddı’ anlamındadır.

İf‘al Kalıbında

آمن إيمانًا به : ب harfi ceriyle kullanılır, “ona güvendi ve tasdik etti صدقه ووثق به

له zamiri ile kullanıldığında “خضع و انقاد birisine itaat etti ve uydu”, isim formu الإيمان ‘mutlak tasdik’ anlamlarına gelmektedir.

Tef‘il Kalıbında

أَمَّنَ : Güvendi ve doğruladı, -fulanen: birini inandırdı,

أَمَّنَ :Birinin duasına amin demek,

أَمَّنَ: (mecaz) Birini emin kıldı, emniyet içinde kaldı.

اَلتَّأْمِينُ: İki taraftan birini garantiye alan akid, (Garanti veren tarafa müemmin, diğer tarafa da müste’men denir.)[73]

[72] Edward William Lane, *An Arabic-English Lexicon*, Beyrut, 1968, s. 101-103.
[73] Cubran Mesud, *er-Raid Mu’cemun Luğaviyyun Asriyyun*, Daru’l-İlmi lil-Melayin, Beyrut, 1967,

İstif'al Kalıbında

اِسْتَئْمَنَ اِلَيْهِ : Birinden eman istedi, güvenlik istedi.

İfti'al Kalıbında

إئتَمَنَ إئتِماناً(ه علي) *:* güven üzere kılmak, güvenilir, inanılır saymak[74],

İsim olarak

أَمِنٌ وأَمِينٌ وآمِنٌ (emin), (emîn), (âmin) : güvenilir, tasdik eden, kâfirin zıddı,[75]

اَلْإِيمَانُ *:* tasdik (şeran), kalp ile tasdik dil ile ikrar, kalbin sükûna ermesi,

المَأْمَن : güvenli konum,

اَلْاَمَانَةُ *:* vefa, vedia, eminlik, güvenilirlik, sadakat, vekillik, emanet, depozit, kaparo, müdiriyet

اَلْاَمَنَةَ اَلْأُمَنَةُ :(emenetü ve ümenetü) her duyduğuna inanan, herkese güvenen kimse,

اَلْأُمْنَةُ: kendisine herkesin inandığı kimse,

اَلْاَمُون (ج) أُمُنٌ : اَلْمَطِيَّةُ الْمَأْمُونَةُ لَا تَعْثُرُ وَلَا تَفْتُرُ tökezlemeyecek ve zayıf düşmeyecek güvenilir bir binit,

اَمْنٌ: emniyet, güvenlik, barış, huzur , رجال الامن : polis emniyet kuvvetleri,

---

s. 240.

[74] Mevlüt Sarı, *El-Mevārid Arapça-Türkçe Lügat,* İstanbul, 1982, s. 50-51; Hans Wehr, *A Dictionary of Modern Written Arabic*, Beyrut, 1960, s. 28.

[75] Louis Maluf, *el-Müncid fi'l-Luğati ve'l-Edebi ve'l-Ulûm*, el-Matbaatü'l-Kâsûlîkiyye, Beyrut, 1956, *s. 18*.

اَمَان: emniyet, güvenlik, barış, huzur; koruma, himaye, kefalet, teminat,

في اَمَانِ اللهِ : Allah'a emanet olun, güle güle,

اَمين ج أُمناء: emin, güvenilir, dürüst, emniyette, tehlikeden uzak, yetkili temsilci, ajans, vekil, mutemet, mütevelli, kefil, garantör kişi, firma, şef, başkan, müdür, muhafız, nezaret, haznedar birlik dernek başkanı, lonca ustası (Askeri) iaşe görevlisi, subay, çavuş (الامين الاول başmabeyinci),

مُؤمَّن عليه : sigortalı, sigortası olan,

مؤتَمن علي: vekil itimat edilen, mutemet, kamulaştırılmış[76] olarak tespit edilmiştir.

3.1.1.3. Kuran-ı Kerim Sözlüklerinde "E/M/N" Kökü

Kur'an sözlüklerinde "E/M/N" köküne verilen ilk anlam, أَمِنَ ب: 'güvenceye almak, sağlama almak,[77] أَمِنَ علي : 'güven vermek, birinden güvende olmak'tır. İsim olarak أَمْنٌ: güvenli yer, emniyet anlamındadır.

آمِنٌ: güvenli olan, وَمَن دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا '*oraya giren artık güvende olur.*'[78] ayetindeki آمِنًا kavramı ateşten korunmuş olur manasına gelir. Ragıp el- Isfahani (ö.h. 425) 'Gönül huzuru ve korkunun bertaraf edilmesidir' der.[79]

وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَ**أَمْناً** '*Hani biz Beyt'i/ Kabe'yi insanlar için bir sevap*

[76] Serdar Mutçalı, *Arapça- Türkçe Sözlük*, Dağarcık Yay., İstanbul, 1995, s. 27.
[77] John Penrice, *A Dictionary And A Glossary Of The Quran*, Delhi, 1991, s. 10; İbrahim Medkur vd., *Mu'cemü'l Elfaz el- Kur'an el-Kerim*, el-İdaratü'l 'Âmme li'l-Mu'cemât ve İhya'it-Türas Kahire, 1989, s. 82-92.
[78] Al-i İmran Suresi, 3/97.
[79] Ragıp el-İsfahânî, *el-Müfredat*, çev. Abdulbaki Güneş, Mehmet Yolcu, 2012, İstanbul, s. 100.

kazanma mekanı ve güvenlik sahası kılmıştık'[80] ayetinde ve Al-i İmran 154. Ayette geçen أَمْنا kelimesi de bu anlamlara gelmektedir. Çoğulu أَمَنَةٌ ج أَمْنٌ şeklindedir. *Sonra Allah size bir güvenlik atmosferi olarak bir uyuklama hali indirdi.*[81] ayetinde geçen emn kelimesi de bu kategoridedir.

آمَنَ: 'güven sahibi oldu ve güven içinde yaşadı' manasına gelir. ب harfi ile kullanıldığında iman etti, güvendi anlamına gelmektedir. el-İsfahânî'ye göre bu sadece iki anlamda kullanılır; birincisi geçişlidir ve kendi kendine müteaddi manası taşır. 'Güven verdi, güvenliğe kavuşturdu' anlamındadır. Bu yüzden Allah'a mü'min denebilmektedir. İkincisi müteaddi değildir. "İman inanç, samimi inanç, bazen Hz. Muhammed'e gönderilmiş olan şeriat" anlamında kullanılır.[82]

Maide Suresi 5/69. ayete göre, iman edenler, Yahudi olanlar ve Sabiiler; aynı şekilde Allah'ı ve Muhammed'in (a.s) peygamberliğini kabul ederek O'nun şeriatine giren herkes iman etmiş sayılır. İmanın zıddı küfr (inkâr) olduğu gibi, tasdikin zıddı da tekzibdir.

Mutarrizi'ye göre (ö.h.610) ***ائتمنه على كذا*** ifadesi "birisini güvenilir edindi" anlamındadır. Nitekim bir hadisi şerifte de müezzine "*المؤذّنِ مؤتَمن*" ifadesi geçmektedir. İbn Manzur bu hadisi şu şekilde izah etmektedir: [83]

مُؤْتَمَنُ القوم الذي يثِقون إليه ويتخذونه **أَمِيناً** حافظاً

Yani halkın güvendiği ve inandığı birisidir. Halk onu emin ve hafız olarak kabul

[80] Bakara Suresi, 2/125.
[81] Al-i İmran Suresi, 2/154.
[82] el-İsfahânî, *a.g.e,* s. 100.
[83] John Penrice, *a.g.e,* s. 10.

etmiştir.

İbn Manzur'a (ö.h.711) göre *والأَمان والأَمْنُ* kelimeleri ise *ضدُّ الخوف* korkunun zıt anlamında kullanılmaktadır.[84]

مأْمَن، مَأْمَنَة : güvenli yer, ثُمَّ أَبْلِغْهُ مَأْمَنَهُ *Sonra onu kendini güvende hissedeceği yere kadar ulaştır*.[85] ayetinde geçen مَأْمَنَهُ ise kişinin kendini içinde güvende hissettiği evidir.[86]

أَمَانَةٌ : emanet, rehin, sadakat, hıyanet kelimesinin zıddı: والأَمانةُ ضدُّ الخِيانة

"وآمين بالقصر والمدّ ومعناه استَّجِبْ" "amin" ve "âmin" şeklinde okunabilir ve kabul et anlamındadır.[87]

Müteaddi (geçişli fiil) olarak *"آمَنْتُه"* kalıbı "*أَخَفْتُه*" kelimesinin yani "onu korkuttum" anlamının zıt manasındadır. el-Feyyumi'ye (ö.h.1022/1613) göre bu kök hem mana açısından hem de vezin olarak "*سَلِم مِنْه*" yani "birisinden güven içinde oldu" anlamındadır. Yine Feyyümi'ye göre bu kelimenin asıl anlamı kalbin sükûnetini ifade eder.

"*أَمِنَ البلد*" kalıbı ise "bir belde ahalisinin itminana/güvenceye kavuşmasını" ifade eder.

"*مَأْمُونٌ*" kelimesi ise "birisinin saldırısından ve korkulacak bir hilesinden güvende olma" anlamı ifade eder.

"*آمَنْتُ الأسير*" ifadesi "birisine can güvenliği sağlamak" anlamına gelir.

---

[84] İbn-i Manzur,a.g.e, *c. I. s.21-27;* Ebu'l Fettah Nâsıruddin el-Mutarrizi*, El Muğrib fî Tertîbi'l-Mu'rib*, Mektebetü Üsameti İbn Zeyd, 1. Baskı, Suriye, 1979, c. I, s. 46.
[85] Tevbe Suresi, 9/6.
[86] İbrahim Medkur, *Mu'cemü'l Elfaz el- Kur'an el-Kerim, s.82-92.*
[87] el-İsfahânî, *a.g.e,* s. 101.

"آمَنْتُ بالله" ifadesi ise "Allah'a teslim olma" manasına gelir.

Hasan basriye göre "أَمِينٌ" kelimesi Allah'ın isimlerinden bir isimdir. [88]

"ورَجُلٌ أُمَنَةٌ" ifadesi "kendisine herkesin her konuda güvendiği insan" anlamına gelmektedir.

"مَأْمونٌ به" ifadesi "güvenilir/itimat edilir" anlamındadır.

Birisinin dininin ve ahlakının güzel olduğunu ifade etmek için "وما أَحْسَنَ أَمْنَكَ" terkibi kullanılır.

"ناقةٌ أمونٌ", yaradılış itibarı ile güçlü deve,

"أَعْطَيْتُهُ من آمَنِ مالي" cümlesinde "e/m/n" kökü "malın en iyi kısmını" ifade eder.

İlk harfi, uzatarak ve uzatmadan okunan "آمينُ" kelimesi Allah'ın adlarından bir isimdir ve "ya rabbi kabul et" veya "ya rabbi şöyle olsun veya böyle yap"[89] gibi anlamlara gelmektedir.

3.1.2. KUR'AN-I KERİM'DE "EMN" KÖKÜ VE TÜREVLERİ

Kur'an'da "E/M/N" kökü ve türevleri toplamda 727 defa kullanılmıştır. Klasik ve modern Arapça sözlükler ile Kur'an sözlüklerinde yaptığımız araştırmaya göre "E/M/N" kökünün asıl anlamı 'emin olmak, emniyet içinde olmak, güvenmektir.

[88] Ahmed b. Muhammed b. Ali el-Mukarri el-Feyyumi, *El Misbahu'l Münir fi Ğaribi Şerhi'l Kebir*, Lübnan, 1987, s. 10.
[89] el-İsfahânî, *a.g.e,* s. 101.

3.1.2.1. "E/M/N" Kökünün Fiil Olarak Kullanımı

3.1.2.1.1. Güvenmek, Güven İçinde Olmak Anlamında: أَمِنَ

Güvenilmek: اؤْتُمِنَ

Bakara Suresi, 2/283

Bu ayette her iki kullanımı bir arada görebilmekteyiz.

فَإِنْ **أَمِنَ** بَعْضُكُم بَعْضاً فَلْيُؤَدِّ ٱلَّذِي **ٱؤْتُمِنَ** أَمَانَتَهُ وَلْيَتَّقِ ٱللَّهَ رَبَّهُ

Bununla birlikte, eğer birbirinize ***güveniyorsanız*** *o takdirde,* ***kendine güvenilen,*** *borcunu ödesin ve Allah'tan sakınsın.*[90] *Bu ayette* **أَمِنَ** kökünün her iki formunu da görmekteyiz. **أَمِنَ** formunda güvenmek ve güven içinde olmak iken, افتعال babında kendine güvenilen anlamına gelmektedir.

et-Taberi, (ö.310/923) bu ayetinin tefsirinde geçen أَمِنَ köküne 'güvenmek emin olmak' anlamı vermiştir.[91] Aynı zamanda kökü وثق ile açıklamıştır. İncelediğimiz diğer müfessirler de köke aynı anlamı vermişlerdir. et-Tabersi'nin (ö. 548/1153), *Mecmeaul Beyan*[92] ve el-Kurtubi'nin (ö. 671/1273) *el-Camiu li Ahkamil-Kur'an*[93] adlı eserlerinde de aynı kelimenin kök anlamının وثق olarak açıklandığını görmekteyiz.

er-Razi (ö. 606/1210), *Mefatihul Gayb* adlı eserinde أَمِنَ yi "hıyanetinden ve düşmanlığından korkmamak" olarak açıklamıştır. Ayrıca Razi, birinin başka birine

[90] Benzer Ayetler, Nahl Suresi, 16/45; Bakara Suresi, 2/196.
[91] Ebu Cafer Muhammed b. Cerir et-Taberi, *Câmiu'l-Beyân an Te'vîli Âyi'l-Kur'ân,* (muh. Abdullah b. Abdu'l-Muhsin et-Turkî), Daru'l-Hicr, Kahire, 2001, Bakara Suresi, s. 124-125.
[92] Ebû Ali el-Fadl b. el-Hasan et-Tabersi, *Mecmeu'l-Beyân fî Tefsîri'l-Kur'ân,* Kitabu Furuşi'l-İslamiyye Yay., Tahran, 1373, c. II, s. 23, s. 124-125.
[93] Ebu Abdillah Muhammed b. Ahmed Ebi Bekir, el-Kurtubi, *el-Camiu li Ahkami'l Kur'ân*, el-Müessesetü'r-Risale, 1. Baskı, Beyrut, 2006, c. IV, s. 464.

güvenmesi, o kişinin hainliğinden ve yalancılığından korkmaması ile olur, demiştir.[94]

Maverdi (ö. 450/1058) فَإِنْ أَمِنَ بَعْضُكُم بَعْضاً ibaresine "sizden biri birine güvenirse (kâtipsiz şahitsiz ve rehinsiz olarak) kendisine güvenilen kimse emanetini (borcunu) ödesin" anlamı vermiştir.[95] Keşşaf müellifi ise, iyi niyetinden emin olmak olarak yorumlamıştır.

İbni Kesir (ö.774/1373) فَإِنْ أَمِنَ بَعْضُكُم بَعْضًا فَلْيُؤَدِّ ٱلَّذِى ٱؤْتُمِنَ أَمَـٰنَتَهُ ayetini İmam Ahmed (ö. 241/855) ve ehli sünnetin Katade'den (ö. 117/735) rivayet ettiği, على اليد ما أخذت حتى تؤديه "Aldığını geri verene kadar el, sorumludur." hadisi ile açıklamaktadır.[96] El-Beğavi de aynı görüştedir.[97]

Bakara Suresi 2/239 örnek verebiliriz.

فَإِذَا أَمِنتُمْ فَٱذْكُرُواْ ٱللَّهَ .

Tantavi, *el-Vasit* adlı eserinde, أَمِنتُمْ sözcüğüne 'korkunun gitmesi' anlamı verir. *Yani korkunuz gittiğinde, emniyet içinde ve mutmain olduğunuzda* diye açıklık getirmektedir. Mukatil b. Süleyman ise kelimeyi, *düşman korkusundan emin olmak* olarak izah etmiştir. Buna göre yukarıdaki ayete: [(Emniyete çıktığınızda, güvende hissettiğinizde, korkunuz gittiğinde) bilmediğiniz şeyleri öğreten Allah'ı anın)] anlamını verebiliriz. Suyuti ise aynı kelimeyi *sefer halinin sona ermesi ile mukim hale*

[94] Fahruddîn Muhammed b. Ziyâuddîn Ömer b. el-Hüseyn el-Kureşî er-Razi, *Tefsiru'l Fahri'r-Razi, Tefsiru'l-Kebir, Mefatihu'l-Ğayb,* Daru'l-Fikr, 1. Baskı, Beyrut, 1981, c. VII, s. 129.
[95] Ebul Hasen Ali b. Muhammed b. Habib Maverdi, *en-Nuketu vel Uyun, Tefsirul Maverdi*, Dar'ul-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, trsz, c. I, s. 358; Es-Suyuti, *Durr-ul Mansur et-Tefsiru bi'l Me'sur,* Kahire, 2003, c. III, s. 453.
[96] İbn-i Kesir, *Tefsiru'l Kur'anil Azim*, 2000, Cize, c. II, s. 513.
[97] el-Beğavi, Ebû Muhammed el-Huseyn b. Mes'ud, el-Ferrâ, *Mealimu't-Tenzil*, 2002, Beyrut, c. I, s. 349.

geçmek olarak açıklamıştır. Zira kişi mukim halde iken yolculuk hallerinin getireceği tehlikelerden emin olacaktır. [98]

3.1.2.1.2. Allah'a İman Etmek Anlamında: آمَنَ ب

Bakara Suresi 2/62

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُواْ وَالَّذِينَ هَادُواْ وَالنَّصَارَى وَالصَّابِئِينَ مَنْ **آمَنَ** بِاللّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحاً فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ

Muhakkak inananlar, Yahudiler, Nasranîler ve Sabîlerden her kim Allah'a ve ahiret gününe iman eder, hayırlı işler işlerse Allah indinde mükâfatları vardır.

امن kökü ب harfi ile kullanıldığında 'birine inanmak' anlamında kullanılmaktadır. Kutsal metinler söz konusu olduğunda 'Allah'a inanmak' anlamına gelmektedir.

et-Taberi, Kur'an sözlüklerine Bakara Suresi 2/62'nin tefsirinde آمَنُوا ifadesine أقرّوا ve صدقوا anlamlarını vermiştir. et-Tabersi (ö. 548/1153), imanın 'dil ile tasdik ve kalp ile ikrar' olduğunu, el-Kurtubi, صدّق anlamında olduğunu söylemişlerdir. Aynı şekilde Razi, de imanın sadece dil ile değil kalp ile de tasdik etmek olduğunu söylemektedir.[99]

[98] Mukâtil b. Süleyman, *Tefsiru Mukatil*, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut, 2002, c. I, s. 126; es-Suyuti, *Durrul Mansur*, c. III, s. 106-108.
[99] et-Taberi, *Tefsiri Taberi*, c. I, Sure-i Bakara, s. 262; et-Tabersi, *a.g.e,* c. I, s. 114; el-Kurtubi, *a.g.e,* c. II, s. 158; *er-Razi, a.g.e, c. VII, s. 129*; et-Tabersi, *a.g.e,* c. I, s. 27.

3.1.2.1.3. Güvenmek, İnanmak, Emanet Etmek Anlamında: آمَنَ علي

Yusuf Suresi, 12/ 64

قَالَ هَلْ **اٰمَنُكُمْ** عَلَيْهِ اِلَّا كَمَا **اَمِنْتُكُمْ** عَلٰى اَخِيهِ مِنْ قَبْلُ فَاللّٰهُ خَيْرٌ حَافِظًا وَهُوَ اَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ

*O (Yakup) ise onlara: "Daha önce size, kardeşini **emanet ettiğim** gibi, şimdi de onu mu **emanet edeceğim**? Allah muhafazası en iyi olandır; çünkü O, merhametlilerin en merhametlisidir."demişti.*

3.1.2.1.4. Güvenmek, Emanet Etmek Anlamında: تَأْمَنَّ

Yusuf Suresi, 12/11

قَالُوا يَا اَبَانَا مَا لَكَ لَا **تَأْمَنَّا عَلٰى** يُوسُفَ وَاِنَّا لَهُ لَنَاصِحُونَ

Babalarına:"Ey babamız! Biz, iyiliğini istediğimiz halde, sen neden Yûsuf konusunda bize güvenmiyorsun? demişlerdi.

3.1.2.2. "E/M/N" Kökünün İsim Olarak Kullanımı

3.1.2.2.1. Güven İçinde Olan Anlamında: آمِنًا

Fetih Suresi, 48/27

لَقَدْ صَدَقَ اللّٰهُ رَسُولَهُ الرُّءْيَا بِالْحَقِّ لَتَدْخُلُنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ اِنْ شَاءَ اللّٰهُ **اٰمِنِينَ** مُحَلِّقِينَ رُؤُسَكُمْ وَمُقَصِّرِينَ لَا تَخَافُونَ

*Muhakkak Allah, rasulünün rüyasının hak olduğunu doğrulamıştır. Allah isterse, **emniyet içinde**, saçlarımızı kesmiş ve kısaltmış olarak, korkusuzca Mescid-i Haram'a mutlaka gireceksiniz.*[100] Bu ayette kök zarf olarak kullanılmıştır. Güvenli

[100] Benzer Ayetler, Fussilet Suresi, 41/40.

bir şekilde, güven içinde anlamında kullanılmıştır.

Sıfat olarak kullanımına da Bakara Suresi 2/126 ayetinde geçen هٰذَا بَلَدًا اٰمِنًا ifadesini örnek verebiliriz. Bu ibareden İbrahim (a.s)'ın 'Rabbim burayı güvenli bir yer (emin belde) yap' diye dua ettiğini anlıyoruz.

3.1.2.2.2. Emanet Anlamında: الأَمَانَةَ

Ahzab Suresi, 33/72

اِنَّا عَرَضْنَا **الْاَمَانَةَ** عَلَى السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَالْجِبَالِ فَاَبَيْنَ اَنْ يَّحْمِلْنَهَا وَاَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْاِنْسَانُ اِنَّهٗ كَانَ ظَلُوْمًا جَهُوْلًا

*Şüphesiz, **emaneti,** göklere, yere ve dağlara verdik; ancak onlar, korktukları için onu taşımaktan çekindiler. Bununla birlikte insan o (emaneti) yüklendi; çünkü o, çok zalimdir ve çok bilgisizdir.*

Muhammed Esed ise 'الامانة' kelimesini akıl ve irade olarak açıklamıştır.[101] Ali Fikri Yavuz ise 'Allah'a taat ve ibadetler olarak tercüme etmiştir. İncelediğimiz meallerden de anladığımıza göre 'الامانة' kelimesi, insana yüklenen sorumlulukla beraber, insanın akıl ve irade sahibi olduğunu ifade etmektedir.[102]

Taberi, tefsirinde bir hadis-i şerifte *emanet* kelimesine 'Allah'ın kullarına farz kıldığı görevler' dendiğini belirtmektedir.[103]

[101] Muhammed Esed, *Kur'an Mesajı*, çev. Cahit Koytak, Ahmet Ertürk, İstanbul, 2002
[102] http://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.asp?sure=33&ayet=72
[103] Taberi, Tefsiri Taberi, c.19, s.197.

3.1.2.2.3. İman Anlamında: إيمَان

Tevbe Suresi, 9/23

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا اٰبَاءَكُمْ وَاِخْوَانَكُمْ اَوْلِيَاءَ اِنِ اسْتَحَبُّوا الْكُفْرَ عَلَى الْاِيمَان

Ey inananlar, şayet imana karşı küfrü yeğliyorlarsa, babalarınızı ve kardeşlerinizi (bile) sakın dostlar addetmeyin.[104]

3.1.2.2.4. Güvenilir Anlamında: أَمِين

Araf Suresi 7/68

أُبَلِّغُكُمْ رِسَالاتِ رَبِّي وَأَنَاْ لَكُمْ نَاصِحٌ أَمِين

Size Rabbimin mesajlarını ulaştırıyorum ve ben sizin için güvenilir bir nasihatçiyim.

3.1.2.2.5. Güvenli Yer Anlamında: مأمنه

Tevbe Suresi, 9/6

وَاِنْ اَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَاَجِرْهُ حَتّٰى يَسْمَعَ كَلَامَ اللهِ ثُمَّ اَبْلِغْهُ مَاْمَنَهُ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْلَمُونَ

Müşriklerden biri senden koruma isteyecek olursa, Allah'ın sözünü dinleyebilsin diye ona bu korumayı ver. Sonra da onu güvenli mekânına ulaştır. Çünkü onlar, bilmeyen bir topluluktur.

[104] Benzer Ayetler, Al-i İmran Suresi 3/193,Yunus Suresi, 10/98.

3.1.2.2.6. Emin Anlamında: مَأْمُون

Mearic Suresi, 70/28

اِنَّ عَذَابَ رَبِّهِمْ غَيْرُ مَأْمُونٍ

Şüphesiz Rablerinin azabından emin olunamaz.

3.1.2.2.7. İnanan Anlamında: مُؤْمِن

Nisa Suresi, 4/92

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ أَن يَقْتُلَ مُؤْمِنًا إِلاَّ خَطَئًا وَمَن قَتَلَ مُؤْمِنًا خَطَئًا فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُّؤْمِنَةٍ وَدِيَةٌ مُّسَلَّمَةٌ إِلَى أَهْلِهِ

Yanlışlıkla olmadıkça mü'min biri başka bir inanmışı öldürmez. Kazayla bir mümini öldürenin, inanmış bir köleyi özgürlüğüne kavuşturması ve ölenin yakınlarına bir bedel ödemesi gerekir.[105]

3.2. KUR'AN-I KERİM'DE "K/F/R" KÖKÜ

Bu bölümde küfür kavramı önce Arapça sözlüklerde araştırılacak ve kök anlamı belirlenmeye çalışılacaktır. Sonrasında kelimenin değişik formlarının geçtiği ayet metinlerine birer örnek mealleriyle verilecek ve belli başlı tefsirlerde bu ayetlere yapılan yorumlar incelenecektir.

[105] Benzer Ayetler, Nuh Suresi, 24/28, Nur Suresi, 24/ 62.

3.2.1. Arapça Sözlüklerde “K/F/R” Kökü

3.2.1.1. Klasik Sözlüklerde “K/F/R” Kökü

İncelediğimiz klasik sözlüklerde kökün asıl anlamı ‘örtmek’tir. Bulutun göğü örtmesi, bir kaba bir şey koyup örtülmesi, gece karanlığın etrafı örtmesi كفر ile ifade edilmektedir.[106]

وكفر الرجلُ عن يمينه ‘bir adamın yeminini örtmesi’ yani yeminin kefaretini ödeyerek örtmesi demektir. Bulutlar göğü örtünce كَفَرَ السحابُ السماءَ ; birisi elbisesine büründüğünde وتكفر الرجل بثوبه ; birisi zırhını giyinince veya silahına kuşanınca تكفَر في السِّلاح tabiri kullanılır. التَّكْفير kelimesi bir insanın başka birisine itaat ve boyun eğmesini ifade eder. Bunun şekli de şöyledir: Birisinin efendisine tazim göstermek için eğildiği zaman, ruku yapılan şekle yakın bir pozisyonda başını eğmesidir. Bir halkın kendi kralına secde etmesi كفّر القومُ لملكهم şeklinde ifade edilir.

إِنِّي كَفَرْتُ بما أَشْرَكتُمُونِ مِنْ قَبْلُ

Şüphesiz daha önce beni Allah’a ortak koşmanızı reddetmiştim.[107] ayetinden de anlaşılaşacağı gibi buradaki كَفَرْتُ ifadesi تبرأتُ *benisememiştim, uzak olmuştum, kabul etmemiştim”* anlamlarına gelmektedir.

Leys’e göre kâfire kâfir denilmesinin sebebi; küfrün, kişinin kalbini

[106] el-Ezheri, *a.g.e*, c. X, s. 202; b. Yakub eş-Şirazi el-Fîrûzâbâdî, *Kamus’ul Muhit*, Müessessetü’r Risale, Beyrut, 2005, s. 471; ez-Zebîdî, *a.g.e,* c. XIV, s. 60-65; Halil b. Ahmet, *Kitabu’l Ayn*, c. IV, s. 39; İbn Sîde, *a.g.e,* c. VII, s. 4-6; Ebu’l Kasım Carullah Mahmud b. Ömer b. Ahmed ez-Zemahşeri, *Esasu’l-Belağa,* Daru’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut, 1998, c. III, s. 140-141; el-Mutarrizi, *a.g.e*, c. II, s. 224-226; İbn Manzur, *Lisanü’l Arab,* c. V, s. 144-149; el-Feyyumi, *a.g.e*, c. II, s. 535; Ebu Bekr İbn Düreyd Muhammed b. Hasan b. Düreyd el-Ezdi el-Basri, *Cemheretü’l Luğa*, Beyrut, 2010, c. II, s. 786-787; İsmail b. Hammâd el-Cevherî, *es-Sıhâh Tâcu’l-luğa ve Sıhâhu’l Arabiyye,* Beyrut, 1984, c. III, s. 808.

[107] İbrahim Suresi, 14/22.

örtmesinden dolayıdır. "الكافر من الأرض" ifadesi ise insanların kendinden uzak ve neredeyse hiçbir kimsenin orada yaşamadığı arsa anlamına gelmektedir. Elbisesi ile silahını gizlediği için savaşçıya da kâfir denilir. Ayrıca, gece, batan güneş, çiftçi, köy de aynı kelimeyle ifade edilmektedir. Birisinin hakkı çiğnendiği ve inkâr edildiği zaman, كافَرَني فلان حقي ifadesi kullanılır.

كافور kâfur: Kasımpatı, krizantem gibi nur saçan bir bitki, Cennette güzel kokusu olan bir su kaynağının adı, güzel koku karışımının adı, aynı zamanda Hz. Muhammed'in lakabı olarak kullanılmaktadır.

كفارة Oruç, sadaka ve benzeri şeylerle ödenen kefaret anlamındadır. Arapçada كَفْرٌ على كَفْرٍ ifadesi بَعْضٌ على بَعْض anlamında kullanılmaktadır. Tüylerle kaplı kuşa مُغَطًّى örtülmüş kuş- denilir. Şam ehline göre, الكَفْر köy demektir. طائرٌ مُكَفَّر- بالرِّيش [108]

3.2.1.2. Modern Sözlüklerde "K/F/R" Kökü

İncelediğimiz günümüz sözlüklerinde, كفرالشيء : bir şeyi örtmek ve kapatmak (ستره وغطّاه) anlamındadır. Dolayısıyla كفر نعمة الله او بها ifadesi de Allah'ın bahşettiği nimetlerin üzerini örterek verilen nimeti inkâr etmek ve ona inanmamak anlamına gelir.

كفر اليلُ الشيء او عليه ifadesi ise gecenin, etrafı kendi karanlığıyla kapladığını ifade eder.

كفر الجهلُ علي علمه Cahil birisinin başkasının ilmini örtmesini ifade etmek için yine كفر kökü kullanılır:

[108] Ez-Zebidi, *Tacu'l-'Arus min Cevahiri'l Kamus*, Türasü'l-Arabî Yay., Kuveyt, 2001, c. XIV, s. 64; İbn Sîde, a.g.e, c. VII, s. 6; el-Ferahidî, *a.g.e,* c. V, s. 356-358, *(*PDF, c. IV, s. 38); İbrahim Mustafa vd. *Mu'cemu'l Vasit, c. II, s. 791*; El-Ezheri, *Tehzibu'l-Luğa,* c. X, s. 201; El-Feyyumi, *a.g.e,* s. 204.

كَفَرَ درْعَهُ بثوبه deyimi ise zırhını (درع) elbisesiyle örttü yani üzerine elbise giyindi demektir.

Mastar كَفْراً و كُفْراً وكُفُوراً وكُفْراناً formlarında gelebilir ve imanın zıddı demektir. Aynı zamanda 'reddetme, unutmak, ihmal etmek, şükretmenin zıddı, İlahi güç ve kudreti reddetme, yaratıcının varlığını inkâr etme, nimet verenin nimetini örtmek/görmezden gelmek, nimet verenin varlığını inkâr etmek[109] anlamlarına gelmektedir. كفربكذا şekli ise "تبرأ منه" yani temizlenme ve kurtulma anlamlarına gelmektedir.

كَفَّر kök tef'il kalıbında olursa 'birisini küfürle itham etmek'demektir.

كفّر اللهُ له الذنبَ ifadesi de 'Allah'ın birisinin günahlarını affettiğini/sildiğini' ifade eder.

كفّرعن اثمه ifadesi de kefaret vermeyi (اعطى الكفارة) ifade eder.

أكفر yani if'al kalıbında olunca iman ve itaatten sonra küfür ve isyana girmeyi ifade eder.

أكفر الرجلَ Birisine kafir dedi ya da küfürle nispet etti.

تكفَّر بثوبك tabiri اشتمل به elbisesine büründü demektir.

الكَفْر kelimesi insanlardan uzak olan arazi (الارض البعيدة عن الناس) demektir.

Kelimenin aslı Süryanice olup 'köy, mezraa ve tarla' anlamındadır.

الكَفْر kelimesi aynı zamanda toprak ve kabir anlamlarına gelmektedir.

الكَفَر الكَفَرَّى و الكُفُرَّى و الكِفِرَّى kelimeleri hurma kabı anlamına gelmektedir.

الكِفْر ve الكَفْرة kelimeleri:

[109] Bkz. İbn. Zekeriyya, *Mu'cemu Mekayisu'l-Luğa*, c. V, s. 191.

1. Nimeti örten
2. Gece karanlığı
3. Deniz
4. Büyük ve yüksek vadi
5. İnsanlardan uzak bir arsa
6. Büyük nehir
7. Karartıcı/karanlık yapan bulut
8. Karanlık
9. Zırh
10. Zırhını elbiseyle örten:

11. Hurma kabı

12. Çiftçi

13. Bitki anlamlarına gelmektedir.

الكَفْر: kısa sopa

الكَفَر:dağ eteği[110]

3.2.1.3. Kuran-ı Kerim Sözlüklerinde "K/F/R" Kökü

Örtmek كفر

Sözlüklerde كفر asıl anlam olarak bir şeyi örtmek anlamına gelir. Gecenin الكافر olarak nitelendirilmesinin nedeni ise şahısları gizleme özelliğindendir. Çiftçiye de bu yüzden كافر (kâfir) denir. Çünkü çiftçi tohumu toprağa gizler. Kimi dilciler aşağıdaki dizeyi örnek göstererek kelimenin isimleşmiş olduğunu söyleseler de aslında kâfir

[110] Cubran Mesud, *a.g.e*, s. 1245; Mevlüt Sarı, *el-Mevārid,* s. 1316-1317; Mutçalı, *a.g.e*, s. 766; Lane, *a.g.e*, s. 2621-2623; Maluf, *a.g.e*, s. 691.

kelimesi, gece ve çiftçinin adı değil, sıfatıdır. Bu şiir şöyledir.[111]

Güneş sağ elini gecenin içine attı.

أَلْقَتْ ذُكَاءُ يمينها في كَافِرٍ

İnkâr etmek كَفَرَ

Bakara Suresi, 2/126 ayetinde Yüce Yaradan *nimetlerimi görmezden gelen kâfiri dahi kısa süre nimetlerimden faydalandırır; sonra onu cehennem ateşine girmeye mecbur ederim. Ne kötü yerdir orası'*demişti. Bu ayetten de anlaşılacağı gibi 'inkâr etti, inanmadı, iman etmedi' anlamında kullanılmıştır.[112]

Allah'ın nimetlerini inkâr (nankörlük)

Neml Suresi, 27/40 ayetinde Süleyman(a.s) peygamber Sebe Kraliçesinin tahtını yanı başında görünce *'Bu şükür mü edecek yoksa nankör mü olacak diye Rabbimin beni sınamasıdır'* dediği anlatılmaktadır. Ayette şükür ve küfür kelimeleri birlikte geçmektedir. Bu durumda kelimeye nankörlük anlamı verilmektedir. Bu ayette geçen أَكْفُرُ ifadesi أَجْحدُ نِعْمَةَ اللهِ anlamındadır. Yani Allah'ın nimetlerini görmeme anlamında çokça gayret sarfetmektir.

Başına gelecek şeyin defedilememesi

وَمَا يَفْعَلُواْ مِنْ خَيْرٍ فَلَن يُكْفَرُوْهُ وَاللهُ عَلِيمٌ بِالْمُتَّقِينَ

Onlar ne hayırdan ne yaparlarsa yapsınlar asla örtbas edilmeyecektir. Allah

[111] Bu recez el Accac'ındır. akt. el-İsfahânî, *el-Müfredat,* s. 201.
[112] İbrahim Medkur vd, *Mu'camü'l-Elfazi'l-Kur'an'il-Kerim,* c. II, s. 969.

korunanları bilir.[113]

Bu ayetten yola çıkarak İbrahim Medkur (ö.1995) يُكْفَرُوْهُ ifadesinin يُحْرَمُوا لإِثَابَة عَلَيْهِ 'kendine isabet edecek bir şeyin (iyi ya da kötü) uzaklaştırılamayacağı' manasında olduğunu söylemektedir.

Günahların örtülmesi, günahlardan dolayı cezalandırılmaması

Muhammed Suresi, 47/2. ayette Allah'ın *inanıp güzel işler yapanların günahlarını örttüğü anlatılmaktadır.*[114] Bu ayette geçen كَفَّرَ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ ifadesinde 'günahlarını örttü ve onları cezalandırmadı' anlamı vardır.

Kök tef'il babında, 'bir şeyi hiç yapılmamışçasına üstünü örtmek, örtbas etmek, kapatmaktır'. Allah Teâla'nın tövbe edildiğinde günahları, küfrü, inkârı bertaraf ettiğini söylemek de doğrudur.

كافور Kâfur ağacından alınan bir tür koku

İnsan Suresi, 76/5. Ayette geçen bu kelime kâfur ismiyle adlandırılan bir bitkinin adıdır. Aynı zamanda meyve veren ağaçların, meyveden önce çıkan ve onu örten/ saran çiçeği demektir. Bu anlamda şair şöyle der:

كَالْكَرْمِ اذ نادَى مِنَ الكَافُورِ 'kapçıktan yeni çıkan üzüm gibi'[115]

كَفَّارَةٌ Kefaret

Hataların örtülmesi ve affedilmesi için Allah'ın teşri kıldığı bir "قربة" yani

[113] Al-i İmran Suresi, 3/115.
[114] Muhammed Suresi, 47/2.
[115] Bu recez el Accac'ındır. akt. Ragıp el-İsfahânî, *el-Müfredat,* s. 201.

"yaklaşmadır".[116]

3.2.2. KUR'AN-I KERİM'DE "K/F/R" KÖKÜ VE TÜREVLERİ

Kur'an'da "K/F/R" kökü ve türevleri 524 defa geçmektedir. Kök fiil olarak iki babda kullanılmıştır. Birincisi sulasi mücerred olarak يَكْفُرُ كَفَرَ olarak 'inkâr etmek' anlamındadır. İnkâr gördüğü bildiği halde bir takım endişeler sebebiyle gerçekleri örtmek, görmezlikten gelmektir. Yani gerçekleri örterek kasden inanmamaktır. İkinci olarak da tef'il babında 'örtmek' anlamında kullanılmıştır. Mevzu bahis Kutsal Kitaplar olunca 'örtmek' kelimesinin anlamı, tabiatiyle 'günahların ve hataların örtülmesi' demek anlamına gelmektedir.

3.2.2.1. "K/F/R" Kökünün Fiil Olarak Kullanımı

3.2.2.1.1. İnkâr Etmek Anlamında: كَفَرَ

Bakara Suresi 2/89

وَلَمَّا جَاءهُمْ كِتَابٌ مِّنْ عِندِ اللهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ وَكَانُواْ مِن قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ **كَفَرُواْ** فَلَمَّا جَاءهُم مَّا عَرَفُواْ **كَفَرُواْ** بِهِ فَلَعْنَةُ اللهِ عَلَى الْكَافِرِينَ

*Onlara, Allah indinden kendilerinde olanı tasdikleyen bir kitap geldiğinde daha önceleri kâfirlere karşı yardım isteyip durmalarına rağmen, kendilerine o haberdar oldukları geldiğinde yine de **kabul etmemişlerdi.** Allah'ın laneti kâfirlerin üzerinedir.*

Razi bu ayette geçen küfür kelimesini açıklarken 'hakkı gizlemek veya

[116] el-İsfahânî, *el-Müfredat*, s. 918.

hakkında delil olmasına rağmen bile bile inkâr etmek ’anlamında olduğunu söylemektedir. Zira ayette ‘o bildikleri şey geldiğinde inkâr etmişlerdir, denmektedir. Razi’ye göre küfür, dini nasları, bütününü veya bir kısmını inkâr etmek ve (veya) peygamberi tasdik etmemek anlamına gelmektedir. [117]

et-Taberiye göre de K/F/R kökünün anlamı (cuhud) inkâr etmek/nankörlük etmektir. Çünkü Medine Yahudilerinden haham olanlar, Hz. Muhammed’i oğullarını tanır gibi tanırlardı. Buna rağmen peygamberliğinin üzerini örttüler, Onun sözlerini gizlediler. Yüce Hâlık hakikati gizleyenlere hem Allah’ın hem de lanet edicilerin lanet edeceğini söylemektedir.[118] Taberi masdarının كُفْرَانَ olarak geldiğini ve görmezden gelmek anlamında olduğunu söylemektedir.[119]

3.2.2.1.2. Nankörlük Anlamında: كَفَر

Bakara Suresi, 2/152

فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوا لِي وَلاَ تَكْفُرُون

*‘Öyleyse, Beni zikredin ki ben de sizi zikredeyim; Bana şükredin, ama bana karşı asla **nankörlük** etmeyin.’*

Yukarıdaki ayette ‘İnkâr etmek’ olarak anlamlandırdığımız ‘كَفَر’ kökü bu ayette nankörlük olarak tercüme edilmiştir. Bu durum, كَفَر ‘nin شَكَرَ ile birlikte kullanımından kaynaklanmaktadır. Nitekim kökün geçtiği bütün ayetlere ‘inkâr etmek’ manasının verildiğini ancak شَكَرَ ile birlikte kullanıldığında nankörlük

[117] er-Razi, *a.g.e, c. VII, s. 129;* İbn Kesir, *a.g.e*, c. II, s. 513.
[118] Bakara Suresi 2/259.
[119] et-Taberi, *a.g.e*, c. XVI, s. 394.

anlamının verildiğini görmekteyiz.

Taberi, bu ayette لاَ تَكْفُرُون ifadesinin 'ihsanımı, nimetlerimi görmezden gelmeyin' demek olduğunu, zira küfrün *nimetleri inkâr etmek ve o nimetlere karşı nankörlük yapmak* olduğunu söylemektedir. El-Beğavi ise *'bana itaatle şükredin, kötülükle küfretmeyin -nankörlük etmeyin-, kim Allah'a itaat ederse o şükretmiş olur, kim de ona isyan ederse küfretmiş olur' diyerek yorumlamıştır.*[120]

Bakara Suresi 57-61. ayetlerinde İsrail Oğullarına verilen nimetlerden ve devamında İsrailoğullarının bu nimetlere karşı şükürsüzlüğünden ve nankörlüğünden bahsedilmektedir. Bıldırcın ve kudret helvasıyla yetinmeyip, tek bir çeşit yemeğe katlanamayacağız diyen İsrailoğullarının nankörlükleri yüzünden yoksulluğa ve Allah'ın gazabına duçar olmaları anlatılmaktadır. Bu ayetlerden de anlaşılacağı üzere nimetleri inkâr etmek, nimetleri yok saymak, nimetlerin üstünü örtmek, nankörlük etmekle aynı anlama gelmektedir. Bu iki anlam birbiriyle içiçe geçmiş durumdadır.

3.2.2.1.3. Örtmek Anlamında: كَفَّر

Kök tef'il babında kullanıldığında 'örtmek, gizlemek' anlamına gelmektedir.

Maide Suresi 5/65

وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْكِتَابِ آمَنُوا وَاتَّقَوْا **لَكَفَّرْنَا** عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَلَأَدْخَلْنَاهُمْ جَنَّاتِ النَّعِيمِ

*Şayet kitap ehli inanıp sakınsaydı, kötülüklerini **örtbas eder** ve onları nimet cennetlerine girdirirdik.*

[120] el-Beğavi, *a.g.e*, c. I, s. 64; Taberi, a.g.e, c.III, s. 696.

Mukatil b. Süleyman Maide Suresi 5/65 ayette geçen لكفرنا عنهم سيئاتهم ifadesini *kötülüklerini örterdik,* يعني لمحونا عنهم ذنوبهم günahlarını yok ederdik olarak anlamıştır.[121] Taberi aynı ayeti *günahlarını yok eder, onları örter ve üzerlerini açmazdık* olarak yorumlamıştır.

Beydavi, Bakara Suresi 89. ayette geçen kökün mastarının fetha (el-kefr) ile olması gerektiğini söyler. Bu ayette Yahudilerin daha önceden bildikleri, inandıkları hakikati tasdik eden bir vahiy geldiğinde, o vahyi inkâr ve reddetmelerinden dolayı küfre düştükleri anlatılmaktadır. Yani onlar bile bile hakikati inkâr etmişler gerçeklerin üstünü örtmüşlerdir. Beydavi'ye göre, gece aydınlığı örttüğü için, çiftçi de toprağı örttüğü için kâfirdir. İstilahi manası ise, Rasulullah (a.s)'ın getirdiklerini bile bile inkâr etmektir. Bir kişi Rasulullah'ın getirdiklerini tasdik etse, fakat bunu aşikâr etmese yine de kâfirdir. Çünkü o da gerçekleri örtmüştür yani ketmetmiştir, gizlemiştir.[122] Beğavi'ye göre de, aynı şekilde gece ve çiftçi, biri karanlığıyla eşyayı örttüğü, diğeri de tohumu toprakla örttüğü için, kâfir olarak adlandırılırlar. Şer'i açıdan ise '*kâfir'* hakkı örten, gerçekleri bile bile gizleyendir.[123] Kurtubi'ye de göre küfr, 'imanın zıddıdır'[124] Tabersi'ye göre, küfür, şükrün tersidir, zira kâfir nimetlerin üzerini örter, gizler ve şükretmez. Şükür ise küfrün aksine nimetlerin açığa çıkarılması ve yayılmasıdır.[125]

3.2.2.1.4. Nankörlük/İnkârcılık: مَا أَكْفَرَه

[121] Mukatil, *Tefsiru Mukatil*, c. I, s. 126; el-Kurtubi, *a.g.e,* c. I, s. 280.
[122] el-Beydavi, *Envaru't-Tenzil ve Esraru't-Te'vil,* Beyrut, 1998, c. I, s. 93.
[123] el-Beğavi, *a.g.e,* c. I, s. 64.
[124] el-Kurtubi, *a.g.e,* c. 1, s. 280.
[125] et-Tabersi, *a.g.e*, c. I, s. 28; Nasıru'd-Din Ebi'l-Hayr Abdullah b. Ömer b. Muhammed eş-Şirazi, el-Beydavi, *a.g.e,* c. I, s. 93; Kadi Muhammed b. Ali b. Muhammed, eş-Şevkani, *Fethu'l-Kadîr el-Câmiû Beyne Fenni'r Rivayeti ve'd-Dirâyeti min İlmi't-Tefsir,* Beyrut, 2007, c. I, s. 302; el-Beğavi, *a.g.e,* c. I, s. 64.

3.2.2.1.4. Nankörlük/İnkârcılık: مَا أَكْفَرَه

Abese Suresi 80/17

قُتِلَ الْإِنْسَانُ مَا أَكْفَرَهُ

*Kahrolası insan! **Ne inkârcıdır**!(ne nankördür)*

Bu kalıp taaccüp/şaşırma ifade eder. "Allah'ın nimetlerine karşı inkârın çokluğu karşısında hayrete düşmek" demektir.[126]

3.2.2.2. "K/F/R" Kökünün İsim Olarak Kullanımı

3.2.2.2.1. Küfür, İnkâr: كُفْرٌ

Bakara Suresi, 2/108

وَمَنْ يَتَبَدَّلِ **الْكُفْرَ** بِالْإِيمَانِ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ

*İmanı **küfre** değiştiren kimse, şüphesiz dosdoğru yoldan sapmış olur*.

Bu ayette geçen الكُفْر lafzı إيمَان' lafzına zıd olarak kullanılmıştır. Taberi küfürden kastın *Allah'a ve Allah'ın ayetlerine imanı inkâr etmek* olduğunu söylemektedir.

3.2.2.2.2. Kâfir: كافر

كافر kelimesi K/F/R kökünden ism-i faildir. 'Küfreden, inkâr eden, görmezden gelen' anlamlarında kullanılmıştır.

[126] et-Taberi, *a.g.e*, c. XXIV, s. 110.

Teğabun Suresi 64/2

هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ فَمِنْكُمْ **كَافِرٌ** وَمِنْكُمْ مُؤْمِنٌ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

*O sizi yaratandır. Buna rağmen bazılarınız Onu inkâr eder **(kâfir**) bazılarınız da Ona inanır (mü'min). Allah yapmakta olduklarınızı çok iyi görendir.*[127]

3.2.2.2.3. Çiftçiler:كُفَّار

Bu kelime daha önce de bahsi geçtiği üzere tohumun üzerini örtmeleri hasebiyle 'çiftçiler' için kullanılır. İnkâr edenler anlamında bu kalıp kullanılmaz. Furkan-ı Mübin'de bir ayette geçmektedir.

Hadid Suresi, 57/20

اعْلَمُوا أَنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهْوٌ وَزِينَةٌ وَتَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ وَتَكَاثُرٌ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ كَمَثَلِ غَيْثٍ أَعْجَبَ **الْكُفَّارَ** نَبَاتُهُ ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرَاهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَكُونُ حُطَامًا

*Dünya yaşamının, oyun, eğlence, bir süs, aranızda bir gurur vesilesi ve çokça mal ve çokça çocuk sahibi olma isteğinden ibaret olduğunu bilin. Onun örneği yağmurun yerden çıkardığı ve **çiftçileri** mesteden bitkiler gibidir. Sonra bir bakmışsın ki kurumaya yüz tutmuş ve sararmış ve sonunda da çer çöp olmuş.*

Allah bu ayette dünya hayatının zevklerini, yağmur yağınca hayat bulan ancak daha sonra kuruyan ve çer çöp olan bitkilere benzetmektedir. Çiftçilerin hoşuna giden bitkiler, ürünler nasıl yok olup gittiyse, dünya hayatı ve zevklerinin de aynı şekilde

[127] Benzer Ayetler, Nebe Suresi 78/40, Mü'min Suresi 40/85.

geçip gideceğini, kalıcı olanın ancak ahiret yurdu olduğunu hatırlatmaktadır. Yüce Yaradan bu ayette 'çiftçiler' için, aynı kökten ismi fail olan *kâfir*'in çoğulu yani *küffar* ifadesini kullanmıştır. Zira çiftçiler tohumu toprakla örterler. Nitekim Lebid b. Rebia'nın *Muallakât'ında* da,

في ليلةٍ **كَفَرَ** الْنجُومَ غَمَامُها

Bulutlarının yıldızları örttüğü karanlık gecede; 'kâfir' yani karanlığıyla her şeyi örten gece, anlamında kullanıldığını görmekteyiz.[128]

3.2.2.2.4. Kâfir Kadınlar: كافرة ج كَوَافِر

Bir kere geçmektedir.

Mümtehine Suresi 60/10

وَلَا تُمْسِكُوا بِعِصَمِ **الْكَوَافِرِ** وَاسْأَلُوا مَا أَنفَقْتُمْ وَلْيَسْأَلُوا مَا أَنفَقُوا ذَلِكُمْ حُكْمُ اللَّهِ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ

İnkârda ısrar eden kadınları *nikâhınızda tutmayın. Onlar için harcadıklarınızı (mehri)isteyin; onlar da inanan kadınlar için harcadıklarını sizden talep etsinler. İşte bu, Allah'ın hükmüdür. O, aranızda hükmetmektedir. Allah, gerçekten de çok iyi bilen ve hikmet sahibidir.*

Bu ayetle Yüce Allah, muhacir olarak Müslümanlar arasında yaşamak isteyen kadınların gerçekten inanıp inanmadıklarının tespitini istemektedir. Gerçekten mü'mine oldukları anlaşılırsa, kesinlikle geri gönderilmeyeceklerdir. Aynı zamanda inanan bir kadının inanmayan bir erkeğe haram olduğu, küfürde ısrar eden kadınların

[128] et-Taberi, *a.g.e,* Sure-i Bakara, s. 262; el-Kurtubi, *a.g.e,* c. I, s. 280; el-Bağavi, *a.g.e,* c. I, s. 175.

da bir mümin erkeğin nikâhında olamayacağı belirtilmektedir.

3.2.2.2.5. Nankör Anlamında: كَفُورٌ

Zuhruf Suresi 43/15

وَجَعَلُوا لَهُ مِنْ عِبَادِهِ جُزْءًا إِنَّ الْإِنْسَانَ **لَكَفُورٌ** مُبِينٌ

Kullarından bir bölümünü, O'nun bir cüzü kabul ettiler. Şüphesiz insan açıkça ***nankörlük*** *etmektedir.*

3.2.2.2.6. Kefaret Anlamında كَفَّارَة

Maide Suresi 5/89

فَكَفَّارَتُهُ إِطْعَامُ عَشَرَةِ مَسَاكِينَ مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعِمُونَ أَهْلِيكُمْ أَوْ كِسْوَتُهُمْ أَوْ تَحْرِيرُ رَقَبَةٍ ۖ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ ۚ ذَٰلِكَ كَفَّارَةُ أَيْمَانِكُمْ إِذَا حَلَفْتُمْ ۚ

Keffareti *ise, ailenize yedirdikleriniz üzerinden ortalama olarak on fakiri doyurmak ya da onları giydirmek ya da bir köleyi özgürlüğüne kavuşturmaktır. Kim bunları bulamazsa, üç gün oruç tutar. İşte bunlar, yemin ettiğinizde yeminlerinizi bozmanın kefaretidir.*

SONUÇ

‘Vahiy Sürecinde “E/M/N” ve “K/F/R” Kökleri Üzerinde Semantik Çalışma’ adı altında yaptığımız araştırmada, ilahi dinlerin inanç sistemlerinin ve özellikle İslam dininin anahtar kelimeleri olan “E/M/N” ve “K/F/R” köklerinin ilk ve asıl anlamlarını belirlemeye gayret ettik. Bu çalışmada, söz konusu köklerin hem Kur’ân’ın inişinden önce Arap toplumunda sahip olduğu anlamı, hem de Kur’an’in inişiyle birlikte kelimelere yüklediği yeni anlamları, aynı zamanda köklerin günümüze kadar bir anlam değişimine uğrayıp uğramadıklarını belirlemeye çalıştık.

Bu çalışmayı yaparken, “E/M/N” ve “K/F/R” köklerini sırasıyla, artsüremli ve eşsüremli semantik analize tabi tuttuk. Kutsal Kitaplar arasında en eski yazılı belgelerden sayılan Tanakh’a, Tanakh sözlüklerine, klasik ve modern İbranice sözlüklere, Latince (Vulgate) ve Yunanca () çevirilerine uzanan bir çalışma yapmaya gayret ettik.

Daha sonra Kanonik İncillerin hem Yunanca hem Aramice (Süryanice) metinlerini inceledik. Yunanca ve Süryanice (Aramice) sözlüklerde sözkonusu kelimelerin kök anlamlarını tespit ettik ve İnciller’de yer alan kullanımlarını örneklendirdik.

Son olarak söz konusu kökleri Kur’ân-ı Kerim bağlamında araştırdık. Bu çerçevede ilk dönem Arapça sözlüklerinden başlayarak, Kur’an sözlüklerine ve günümüz sözlüklerine müracaat ettik. Köklerin Kur’an’daki kullanımlarını meallerden ve başlıca tefsir kaynaklarından faydalanarak ortaya koymaya çalıştık.

İncelemelerimize göre “E/M/N” kökünün, -gerek Tanakh sözlüklerinde, gerekse ilk dönem ve modern sözlüklerde,- kök anlamının ‘eğitmek’ olduğu görülmektedir. Aynı zamanda bu kök, ‘destek olmak, tasdik etmek, sadık olmak, vefalı olmak, onaylamak, büyütmek, beslemek, kurulmuş olmak, güvenilir olmak, sağlamlaştırmak, biri tarafından bakılmak, korunmak, devamlı olmak, sağlam durmak, emin olmak, güvenmek, inanmak, sadakat, iman, gerçek, güvenilir, sadık, doğrulanmış, eğitilmiş, usta, duvar’, anlamlarında kullanıldığını da tespit ettik

Kökün Süryanice (Aramice) Sözlüklerde ‘inanmak, güvenmek, güven, itimad, kredi, inanma, iman, inanç, inanan’ olarak kullanıldığını da tespit ettik.

Yunanca Kutsal Kitap ve modern sözlüklerde “E/M/N” ye karşılık gelen Πιστεύω kökünün ‘inanmak’ olduğu görülmüştür.

Arapça sözlüklere gelince, kök anlamının ‘güven içinde olmak, emin olmak’ anlamına geldiği görülmektedir. Aynı zamanda kök, ‘inanmak, iman etmek, doğru sözlü bilmek, boyun eğmek, teslim olmak, güvende, emniyette olduğunu bildirmek, doğrulamak, inandırmak, emin kılmak, birine güven vermek, eman istemek, emniyet, güvenlik, barış, huzur, koruma, himaye, kefalet, teminat, emanet’ anlamlarında da kullanılmıştır.

“E/M/N” kökü Süryanice, Yunanca ve Arapça’da sadece ‘güvenmek, inanmak, iman etmek’ anlamları ile sınırlı iken, İbranice’de etkisini günümüzde de sürdüren daha geniş bir anlam yelpazesine sahiptir. Bu da bize kökün kronolojik olarak İbranice’den Süryanice ve Arapça’ya geçerken anlam daralmasına maruz kaldığını

göstermektedir.

Tanakh ve İbranice sözlüklere göre "E/M/N" kökünün أسّس ve ربي köklerini de kapsadığını ancak İncillere ve Kur'an'a baktığımızda kökün 'güven içinde olmak, inanmak, iman etmek' anlamlarında kullanıldığını belirledik. Buna göre söz konusu kök, Tanakh ve İbrani dilinde, etkisini günümüzde de sürdüren daha geniş bir anlam yelpazesine sahiptir.

Ulaştığımız sonuçlara göre "E/M/N" kökünün yukarıda sıralanan anlamlarındaki yelpaze genişliği, güvenmek köküyle alakalı olsa gerektir. Zira bu kökün bakmak, büyütmek, dayanmak, beslemek (annelik yapmak) şeklindeki anlamları ile "güven(mek)" arasında bir anlam ilişkisi olduğu kanaatine ulaşmış bulunmaktayız.

E/MN Süryanicede ܐܡܢ olarak karşımıza çıkmaktadır. ܐܡܢ fiili Arapça ve İbranicede aynı şekilde mevcut bulunmaktadır. Ancak bu fiil Arapçada yeni bir fiil olarak addedilmiş ve yeni bir anlama bürünmüştür. Kelime İbranicede bir anlam değişikliğine uğramazken, Arapçada anlam genişlemiş ve 'korumak, gözetmek' olarak ifade edilmiştir. El-müheymin المهيمن İbranice ve Süryanicede *güvenilir, emin ve mü'min* anlamlarına sahipken Arapçada *koruyan, gözeten* anlamındadır. Nitekim Cenab-ı Hak kendisini el-Emin الأمين ve el-Müheymin المهيمن olarak tanıtmaktadır.

"K/F/R" köküne gelince bu kökün, İbranice Sözlüklerde **"**K/F/R" kök anlamı olarak, 'bağlamak, örtmek, (reddetmek, inkâr etmek, cehaletle gerçekleri örtmek), üstünden köprü yapmak, silmek, temizlemek' anlamında kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Köke verilen diğer anlamlar, ‘günahını bağışlamak, günahını bağışlatmak, bağışlanma kazanmak, yaralı ya da kızgın birini sakinleştirmek, reddetme, inkâr etme, kefaret, temizlenmek, barışmak, uzlaşmak, uzlaştırmak, barıştırmak, affetmek, bağışlamak, temizlemek, huzura kavuşturmak, biri için kefaret ödemek, merhametli, temizlenmiş, geçersiz kılmak, iptal etmek, yatıştırmak, ertelemek, ziftlemek’ şeklindedir.

Yunanca Sözlüklerde (Ἀρνέομαι) inkâr etmek, reddetmek, (Ἀπαρνέομαι) inkâr etmek, vazgeçmek, birini inkâra zorlamak, silinmek’ nankör, şükürsüz’ anlamındadır.

Süryanice Sözlüklerde, fiilin kök anlamının, ‘örtmek, gizlemek, cezasını çekmek, kefaret vermek, telafi etmek, ödemek, temizlemek, arındırmak, iyileştirmek, inanmamak, inkâr etmek, küçük köy, nankör, şükürsüz’ anlamında kullanıldığını görmekteyiz.

İncelediğimiz Arapça sözlüklerde kökün asıl anlamının “bir şeyi örtmek ve kapatmak” olduğu, ilaveten “reddetmek, unutmak, ihmal etmek, şükretmenin zıddı, İlahi güç ve kudreti reddetmek, yaratıcının varlığını inkâr etmek, nimet verenin nimetini örtmek görmezden gelmek, nimet verenin varlığını inkâr etmek” anlamlarında kullanıldığını tespit ettik.

İlahi dinlerin ortak ve başat iki kavramı olan “E/M/N” ve “K/F/R” köklerinin Kutsal Kitaplar ve Kur’an’de artsüremli ve eşsüremli semantik incelenmesinde, “E/M/N” kökünde anlam daralması tespit edilmiştir. Ancak bu daralma kök anlamında bir değişiklik meydana getirmemiştir. İncelediğimiz diğer kök olan “K/F/R” de ise herhangi bir anlam daralması, anlam genişlemesi, anlam kayması ve anlam değişmesi

gözlenmemiştir.

Çalışmamızın giriş bölümünde “E/M/N” ve “K/F/R” köklerinin Kur’an’ı Kerîm ve Kitâb-ı Mukaddes’te ortak olarak kullanıldığından ve bu üç dinin en önemli anahtar terimleri olduğundan bahsetmiştik. Bu bağlamda Kur’ani kavramların doğru bir şekilde anlaşılabilmesi için, artsüremli ve eşsüremli semantik metodun kullanımının araştırmacılara sağladığı faydalar aşikârdır. Bu çalışma bizzat Yüce Yaradan tarafından birbirinin devamı olduğu bildirilen İlahi dinlerin aynı zamanda dil açısından da devamlılık arzettiğini ispatlamaktadır. Bu sebeple, Kur’an’da geçen köklerin Kutsal Kitaplar ve bu kitapların nazil olduğu dillerde araştırılmasının alana katkısı yadsınamaz bir gerçektir.

KAYNAKÇA

Abdülbaki, Muhammed Fuad, *El Mu'cemu'l-Müfehres li Elfâzi'l-Kur'ân'il-Kerim,* Çağrı Yay. İstanbul, 1990.

Akarsu, Bedia, *Felsefe Terimleri Sözlüğü,* İnkilap Yayınları, İstanbul, 2015.

Akdemir, Salih, *Son Çağrı Kur'ân,* Ankara Okulu Yay., Ankara, 2009.

_____, *Karşılaştırmalı Sami Dilleri Araştırmaları,* Yayımlanmamış Kitap, Ankara.

Albayrak, Halis*, Kur'ân'ın Bütünlüğü Üzerine "Kur'ân'ın Kur'ân'la Tefsiri*, Şule Yay., İstanbul, 1992.

_____, *Tarihin İçinden Kur'an-ı Algılamak*, Şule Yay., İstanbul, 2011.

Alptekin, Zeynel Abidin, *Kur'an'da İman Kavramının Semantik Analizi,* Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Y. Lisans Tezi, Van, 2009.

Atay, Hüseyin, Atay, İbrahim, Atay, Mustafa, *Arapça-Türkçe Büyük Lügat*, Ankara, 1964.

_____, *İslamı Yeniden Anlama*, Ankara, 2013.

Audo, Toma, *Treasure of the Syriac Language*.
(http://www.dukhrana.com/lexicon/TomaAudo/)

Badawi, El-Said M., Muhammad Abdel Haleem, *Arabic-English Dictionary of Qur'anic Usage*, Brill, Leiden-Boston 2008.

el-Beğavi, Ebû Muhammed el-Huseyn b. Mes'ud el-Ferrâ, *Tefsîru'l-Bağavi, Mealimut-Tenzil*, Daru Tayyibe, Riyad, 1409.

Bahlul, Hassan Bar, *Syriac Lexicon*, Paris, 1901.

Ben yehuda, Elieser, *Thesaurus Totius Hebraitatis et Veteris et Recentioris*, Berlin-Schöneberg, 1910.

el-Beydavi, Nasıru'd-Din Ebi'l-Hayr Abdullah b. Ömer b. Muhammed eş-Şirazi, *Envaru't-Tenzil ve Esraru't-Te'vil*, Daru İhyâi't-Türasi'l-Arabiy, Beyrut, 1998.

Breal, Michel, *Essai de Semantique*, 1897, Paris.

Brockelmann, Carolo, *Lexicon Syriacum*, Germany, 1928.

Brown, Driver, Briggs and Gesenius, *The KJV Old Testament Hebrew Lexicon.*

Bulut, Ali, *Kur'an'da Emanet Kavramı,* Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Y. Lisans Tezi, Isparta, 2002.

Castelli, Edmundi, *Lexicon Syriacum*, Germany, 1178.

Cerrahoğlu, İsmail, *Tefsir Tarihi*, Fecr Yay., Ankara, 2005.

el-Cevherî, İsmail b. Hammâd, *es-Sıhâh Tâcu'l-luğa ve Sıhâhu'l Arabiyye,* Beyrut, 1984.

Collins, *Collins English-Greek Dictionary*, Glasgov, 1997.

Costaz, S, J, Louis, *Syriac-French-English-Arabic Dictionary*, Dar el Macreq, Beyrut, 2002.

Cubran, Mesud, *er-Raid Mu'cemun Luğaviyyun Asriyyun*, Beyrut, 1964.

De Saussure**,** Ferdinand, *XX. Yüzyıl Dilbilimi* (*Kuramcılardan Seçmeler)* çev. Berke Vardar Yönetiminde, Ö., Demircan, E., Doğuman, N., Güz. G., Işık, Ş., Özil, E., Öztokat, O., Senemoğlu, N., Sevil, E., Sözer, T.D.K Yay., Ankara, 1983.

_____, *Dilbilim: Genel Dilbilim Dersleri*, çev. Berke Vardar, İstanbul, 1998

Esed, Muhammed, *Kur'an Mesajı*, çev. Cahit Koytak, Ahmet Ertürk, İstanbul, 2002.

el-Ezherî, Abu Mansur Muhammed b. Ahmed, *Tehzibu'l-Lüğa*, ed-Daru'l-Mısriyyeti li't-Te'lifi ve't-Tercümeti, Mısır, 1964.

el-Ferahidî, Ebu Abdurrahman el-Halil b. Ahmed, *Kitabu'l Ayn*, Daru'l-Kütübi'l-

İlmiyye, Beyrut, 2003.

Feyerabend, Karl, *Hebrew-English Pocket Dictionary to the Old Testament,* Schöneberg, Germany, trsz.

el-Feyyumi, Ahmed b. Muhammed b. Ali el-Mukarri, *El Misbahu'l Münir fi Ğaribi Şerhi'l Kebir*, Lübnan, 1987.

el-Fîrûzâbâdî, Muhammed b. Yakub eş-Şirazi, *Kamus'ul Muhit*, Müessesetü'r-Risale, Beyrut, 2005.

Gesenius, Heinrich Friedrich Wilhelm, *Geseniu's Hebrew – Chaldee Lexicon to the Old Testament,* U.S.A, 1996.

Gesenius, William, *A Hebrew and English Lexicon of The Old Testament,* Boston, 1936.

Gezgin, Ali Galip, *Toshihiko Izutsu'nun Kur'ân-ı Kerîm'i Anlama ve Yorumlama Yöntemi,* İslâmî Araştırmalar Dergisi, 2005.

Harman, Ömer, Faruk, *Diyanet İslam Ansiklopedisi,* İstanbul,1988.

İbn Düreyd, Ebu Bekr Muhammed b. Hasan b. Düreyd el-Ezdi, el-Basri, *Cemheretü'l Luğa,* Beyrut, 2010.

İbn Kesir, *Tefsîru'l-Kur'ân'il-Azîm,* 2000, Cize.

İbn Manzur, Cemalüddin Muhammed b. Mukrim, *Lisanul Arap,* Daru'l Kütübi'l Ilmiyye, Beyrut, 2003.

İbn Sîde, Ebü'l Hasan Ali b. İsmail el Mürsi, *el-Muhkem ve'l-Muhit'ul A'zam,* Beyrut, 2000.

İbn Zekeriyya, Ebu'l Hüseyn Ahmed İbn Faris, *Mu'cemu Mekayisu'l-Luğa,* Daru İhyai't-Turasi'l-Arabiyyi, 1. Baskı, Lübnan, 2001.

el-İsfahânî, Ragıp, *el-Müfredat*, çev. Abdulbaki Güneş, Mehmet Yolcu, 2012,

İstanbul.

İzutsu, Toshihiko, *Kur'ân'da Allah ve İnsan*, (çev. Süleyman Ateş), Yeni Ufuklar Neşriyat, Alemdar Ofset, İstanbul, 1975.

_____, *İslam Düşüncesinde İman Kavramı*, çev. Selahattin Ayaz, Pınar Yay., İstanbul, 1991.

Jastrow, Marcus, *Dictionary of Talmud Babli, Yerushalmi, Midrashic Literature and Targumim,* London, 1963.

Jennings, William, *Lexicon to the Syriac New Testament*, Oxford, 1926.

Klein, Ernest, *A Comprehensive Etymological Dictionary of the Hebrew Language,* NewYork, 1987.

Koç, Mehmet Akif, *Sebeb-i Nüzule Bağlı Anlamın Aşılmasını Kolaylaştıran Bir Unsur Olarak 'Kur'ân Metni*, İslamiyat, 2004.

Korzybski, *Alfred, Science and Sanity,* America, 1958.

el-Kurtubi, Ebu Abdillah Muhammed b. Ahmed Ebi Bekir, *el-Camiu li Ahkami'l Kur'ân*, el-Müessesetü'r-Risale, 1. Baskı, Beyrut, 2006.

Kuzgun, Şaban, *Dört İncil'in Yazılması Derlenmesi Muhtevası Farklılıkları ve Çelişkileri*, Metinler, Matbaacılık, İstanbul 1991.

Lane, Edward William, *An Arabic-English Lexicon*, Beyrut, 1968.

Maluf, Louis, *el-Müncid fi'l-Luğati ve'l-Edebi ve'l-Ulûm*, el-Matbaatü'l-Kâsûlîkiyye, Beyrut, 1956.

Manna, Bishop, J.E., *Chaldean-Arabic Dictionary*, Babel Center Publications, Beyrut, 1975.

Margoliouth, J.P. *Supplement to the Syriacus Thesaurus*, Oxford, 1927.

el-Maverdi, Ebul Hasen Ali b. Muhammed b. Habib, *en-Nüketü ve'l-Uyun, Tefsiru'l*

Maverdi, Dar'ul-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, trsz.

Medkur, İbrahim vd., *Mu'cemü'l-Elfazi'l-Kur'âni'l-Kerim,* el-İdaratü'l 'Âmme li'l-Mu'cemât ve İhya'it-Türas, Kahire, 1989.

Mukâtil b., Süleyman, *Tefsîr-i Mukâtil b. Süleyman,* (muh. Abdullah Mahmut Şehâte), Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut, 2002.

Mustafa, İbrahim vd, *el-Mu'cemu'l-Vasit,* Mecma'u'l-Luğati'l-'Arabiyye, el-İdaretü'l Âmmetü li'l-Mu'cemât ve İhyâi't-Türas, 5. Baskı, trsz.

el-Mutarrizi, Ebu'l-Fettah Nasıruddin, *el Muğrib fi Tertibi'l-Mu'rib,* (muh. Mahmud Fahuri, Abdülhamid Muhtar), Mektebetü Üsameti İbn Zeyd, 1. Baskı, Suriye, 1979.

Mutçalı, Serdar, *Arapça-Türkçe Sözlük*, Dağarcık Yayınları, İstanbul, 1995.

Newman, Barclay M, *A Concise Greek-English Dictionary of the New Testament,* Newyork, 1971.

Okumuş, Mesut, *Kur'anın Felsefî Okunuşu İbn Sîna Örneği*, Araştırma Yay., Ankara, 2003.

Paçacı, Mehmet, *Çağdaş Dönemde Kur'an'a ve Tefsir'e Ne Oldu?,* İstanbul, 2008.

Palmer, F.R, *Semantik Yeni Bir Anlam Projesi*, çev. Ramazan Ertürk, Kitabiyat Yayınları, Ankara, 2013.

Penrice, John ve B. A., *A Dictionary and Glossary of The Kor-ân,* Henry S. King and Co., London, 1873.

er-Razi, Fahruddîn Muhammed b. Ziyâuddîn Ömer b. el-Hüseyn el-Kureşî, *Tefsiru'l Fahri'r-Razi, Tefsiru'l-Kebir, Mefatihu'l-Ğayb*, Daru'l-Fikr, 1. Baskı, Beyrut, 1981.

Sachter, Haim, *The New Universal Hebrew English Dictionary,* Yavneh, Publishing House, Tel-Aviv, 1960.

Sarı, Mevlüt, *El-Mevārid Arapça-Türkçe Lügat*, İstanbul, 1982.

Serinsu, Ahmet Nedim, *Kur'ân Nedir?,* Şule Yay., İstanbul 1999.

Sinanoğlu, Suat, *Yunanca - Türkçe Sözlük*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1953.

Smith, J.Payne, *A Compendious Syriacus*, Oxford, 1903.

Smith, R. Payne, *Thesaurus Syriacus*, Oxford, 1878.

Stavropoulos, D. N, *Oxford English- Greek Learner's Dictionary,* Oxford Universty Press, USA, 2008.

Strong, James, *Greek Dictionary of the New Testament*, Albany, USA, 1997.

es-Suyuti, Celalüddin, *ed-Durru'l-Mensûr fi't-Tefsîri bi'l-Me'sûr*, (muh. Abdullah b. Abdu'l-Muhsin et-Turkî), Merkezü Hicrin li'l-Buhusi ve'd-Diraseti'l Arabiyyeti ve'l-İslamiyyeti, Kahire, 2003.

_____, *el-İtkan fî Ulûmi'l Kur'an*, Resalah Publishers, Beyrut, 2008.

eş-Şevkani, Kadi Muhammed b. Ali b. Muhammed, *Fethu'l-Kadîr el-Câmiû Beyne Fenni'r Rivayeti ve'd-Dirâyeti min İlmi't-Tefsir,* Daru'l- Marefeh, Beyrut, 2007.

et-Taberi, Ebu Cafer Muhammed b. Cerir, *Câmiu'l-Beyân an Te'vîli Âyi'l-Kur'ân*, (muh. Abdullah b. Abdu'l-Muhsin et-Turkî), Daru'l-Hicr, Kahire, 2001.

et-Tabersi, Ebû Ali el-Fadl b. el-Hasan, *Mecmeu'l-Beyân fî Tefsîri'l-Kur'ân,* Kitabu Furuşi'l-İslamiyye Yay., Tahran, 1373.

Tantâvî, *Muhammed Seyyid, Tefsir'ül-Vasît li'l-Kur'âni'l-Kerim, Dâru Nehdati Mısra*, Kahire, 1997.

Tarski, Alfred, *The Semantic conception of truth: and the Foundations of Semantics*, PDF, 1944.

T.D.K, *Türkçe Sözlük*, Ankara, 2005.

Theodorson, George and Achilles G, *Modern Dictionary of Sociology*, *New York*,

1969.

et-Tusi, *et-Tibyan fi Tefsiri'l-Kur'ân*, Daru İhyai't-Türasi'l-Arabî, Beyrut, trsz.

Ullman, Stephen, *Semantics, An Introduction to the Science of Meaning, Basic Black Well*, 1962.

Wehr, H., *A Dictionary of Modern Written Arabic*, Beyrut, 1960.

Yedi Askı, *Arap Edebiyatının Harikaları*, Ankara Okulu, Ankara, 2013.

ez-Zebidi, es-Seyyid Muhammed Murtaza el-Hüseyni, *Tacu'l-'Arus min Cevahiri'l Kamus*, Türasü'l-Arabî Yay., 1. Baskı, Kuveyt, 2001.

ez-Zemahşeri, Ebu'l Kasım Carullah Mahmud b. Ömer b. Ahmed, *Esasu'l-Belağa,* muh. Muhammed Basil Uyunu's-Sûd, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1998.

_____, *el-Keşşâf an Hakaiki Ğavamizi't-Tenzil ve Uyuni'l-Ekavil fi Vücuhi't Te'vil*, Mektebetü'l-'Abikan, 1. Baskı, Riyad 1998.

http://www.biblestudytools.com (Erişim Tarihi: 03.05.2016-15.05.2016)

http://www.dukhrana.com (Erişim Tarihi: 16.06.2016-05.07.2016)

http://al-hakawati.net (Erişim Tarihi: 09.07.2016)

http://www.mechon-mamre.org (Erişim Tarihi: 03.03.2016)

ÖZET

Birbirinin devam ve tamamlayıcısı olan Kutsal Kitaplar, aynı dilsel arka plana sahiptirler. Kur'an'in dilsel terminolojisi, Kutsal Kitap terminolojisiyle benzeşmektedir. Zira her üç Kutsal Kitabın dili Sami dilleri ailesine mensuptur. Peygamber (a.s)'in vefatından sonra Kur'an'ı anlama çabaları, kelimelerin asıl anlamları üzerinde çalışma yapma ihtiyacı doğurmuştur. Bu sebeple Kur'an araştırmacılarının, Sami dillerini, bir bütün olarak ele alarak, kendi içlerinde karşılaştırmalı çalışmalar yapmalarının önemi yadsınamaz bir gerçektir. Kutsal Kitaplarda geçen köklerin tarihsel olarak geçirdiği değişimleri, anlam kaymalarını, anlam daralmalarını, anlam genişlemelerini ortaya koymak, bu alanda çalışan araştırmacılar için yararlı olacaktır.

Bu sebeple artsüremli ve eşsüremli semantik analizlerin, birlikte yapılmasının gerekliliğinden yola çıkarak, çalışmama konu olan "E/M/N" ve "K/F/R" köklerinin İbranice sözlükler ve Tanakh'ta izi sürülmüş, sonra Yunanca ve Aramice (Süryanice) sözlükler incelenmiş ve İncillerde kullanımları araştırılmış ve örneklendirilmiştir. Daha sonra da, Arapça sözlükler taranarak, Kur'ân-ı Kerim ve tefsirlerine müracaat edilmiştir.

İncelediğimiz İbranice, Süryanice, Yunanca, Arapça sözlüklerde "E/M/N" kökünün asıl anlamının 'güvenmek ve emniyet içinde olmak' "K/F/R" kökünün asıl anlamının ise 'örtmek' olduğu tespit edilmiştir. Kutsal kitaplardaki kullanımları da sözlüklerle örtüşmektedir. Bu sonuç, Kutsal Kitaplar ve Kur'an'in en önemli anahtar kelimelerinden olan bu iki kökün, aslını koruyarak yüzyıllar içinde, değişmeden

herhangi bir anlam kaymasına, daralmasına ve değişimine uğramadan günümüze kadar aynen ulaştığını bizlere göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: Güven, Emniyet, Örtmek, Semantik, Kökler, Kur'an, Kutsal Kitaplar.

ABSTRACT

Holy books that complement and are a continuation of each other have the same linguistic background. The linguistic terminology of the Quran is in accordance with the terminology of the Holy Books. All three of the Holy Book languages belong to the Semitic language family. The efforts to understand the Quran after the death of the Prophet Mohammed has created the need to study the true meanings of the words. Thus, comparative studies done by the Quran researchers by taking the Semitic languages as a whole is of the utmost importance. It will be beneficial for researchers working in this field to present the historical alterations, semantic shifts, semantic restrictions and the semantic extensions of the roots in the Holy Books.

Therefore, due to the necessity of making diachronic and synchronic analyses together, the roots of 'E/M/N' and 'K/F/R' were traced in the Hebrew dictionaries and Tanakh. Afterwards, Greek and Aramaic (Syriac) dictionaries were examined and the use of these roots in the Bible were studied and exemplified. Subsequently, the Arabic dictionaries were scanned and the Quran and its explication were reviewed.

In the Hebrew, Syriac, Greek and Arabic dictionaries that have been examined it has been determined that the true meaning of the root 'E/M/N' is "to trust and being in security" and that the true meaning of the root 'K/F/R' is "to cover". The usage of these roots in the Holy books coincide with their meanings in dictionaries. According to these results, these two roots that are among the most critical keywords of the Quran and the Holy Books have reached the present day by preserving their true meanings over the centuries without going under any semantic shifts, restrictions and changes.

Key Words: Trust, Security, Cover, Semantics, Roots, Quran-e-Karim, Holy Books.